

+тэлепраграма

№ 33 (295) 6 верасьня 2002 г.

наша газета

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

Мілы, культурны, рафінаваны

Я люблю набываць кнігі непасрэдна ў аўтараў, заадно беручы аўтограф. Гэта дае прыемнае адчуванье далучанацца да айчыннага літаратурнага працэсу. Уведаўшы, што мой стary і цікавы знаёмец Зыміцер Бартосік выпусьціў кнігу дый яшчэ ажаніўся, я пастанавіла зь ім сустэрцца. А каб багемней было, рандэву прызначылі ў Траецкім, ля ног Язэпа Драздовіча. Узяўшы па куфлі "Алівары" ў той самай кавярні, дзе Дамарацкі аптывае творчых людкоў, я заявляса Зымітром гутарку, што называеца, *ab ovo*. Што ты за фрукт, Зыміцер?

Зыміцер Бартосік: Мама моя — расейка, чистая, карэнная. Я па маці ніжагородзец, мо ў 10-м і 15-м калене. Там ёсьць вёска Канстанцінаў, адкуль мой род. Так што і сормаўскія работнікі, і, на выключанію, жыхары бычыні, дзе Горкі знайшоў персанажаў п'есы "На дне", — мая радня. Старая начлежка дагэтуль стаіць у Ніжнім Ноўгарадзе, і, калі я праходжу ля яе, маё сэрца ёкае. У майі родзе з боку маці былі і басякі, і заможныя купцы: купец Бяляеў, вышэйшай гільдіі, уладальнік трох бандарных радоў на славутым ніжагородzkім кірмашы, дэпутат гарадской думы, уладальнік трох величэзных даходных дамоў у Ніжнім Ноўгарадзе. Яны і дагэтуль стаіць.

"НН": На хочаш запатрабаваць іх назад?

Працяг на старонцы 10.

**БУХГАЛЬТАРСКІЯ ПРАГРАМЫ
Анжэліка**

лепшия сродак для аўтаматызацыі малых і сяродніх прадпрыемстваў

апошні дзень
ручнога уліку

я ўжо вырашыла

• плацёжкі
• склад • зарплата
• бухгалтэрый
• аренда • гандаль
• билетная гаспадарка

ПРАСЦЬЕЙ НЕ БЫВАЕ

220013 г. Менск, вул. Я.Копаса, 23/1-1
Тэл.: (017) 232-13-33, факс: (017) 231-35-46
E-mail: support@gsbelarus.com
www.gsbelarus.com

Бартосік

Інтэграцыйная інэрція

Нацбанк ухваліў праграму пераходу на расейскі рубель

2 верасьня Нацыянальны банк ухваліў канцэпцыю пераходу на расейскі рубель у якасці грашовай адзінкі "саюзной дзяржавы". Далейшы лёс гэтага праекту будзе вырашыць беларуская частка сумеснай працоўнай групы па стварэнні адзінага эмісійнага цэнтра саюзной дзяржавы.

Узначальвае яе старшыня праўлення Нацбанку Пётр Пракаповіч. Потым беларуская частка павінна ўзгадніці свае працягненія з расейскай і аддаць іх да 1 лістапада на разгляд "саюзнага" саўміну. Інтрыга ў тым, што панятак "саюзная дзяржава" апошнім часам зрабіўся зусім размытым: Пуцін кажа пра інтэграцыю Беларусі ў РФ па частках, а Лукашэнка: Беларусь пра адзіную дзяржаву зъ дэзвюх

незалежных. Паводзіны Нацбанку ў такіх умовах — гэта рух па інэрцыі. Чыноўнікі ніжэйшага рангу на вельмі зважаюць на змены ў адносінах паміж Лукашэнкам і Пуціным. Бюрократычнае машына інтэграцыі запушчаная і працуе незалежна ад іхных заявў. У гэтым хаваецца пэўная небяспека для беларускага сувэрэнітэту.

Ва ўпраўленыні інфармацыі Нацбанку пацьвердзілі, што канцэпцыя ўхваленая. Падкрэслілі: усё ідзе ў адпаведнасці з саюзнай дамовай. На пытанніе, як гэта стасуецца з апошнімі заявамі Лукашэнка і Пуціна, не адказалі нічога.

Камэнтуе прафэсар Станіслаў Багданкевіч, былы старшыня Нацбанку:

— Выпрацоўка канцэпцыі пераходу на расейскі рубель — гэта не самаўпраўства Нацбанку. Пракаповіч выконвае тое, што падпісаў Лукашэнка: Беларусь пераходзіць на валюту іншай

АНАТОЛЬ ЛЯБЕДЗЬКА

войсковая слава — прыватная справа

ЧАМУ ЗАГІНУЎ "КУРСК"

антыдзяржаўная
таямніца

клад чык
паліталёгіі Эўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэту:

— Гэта "адзіная валюта" цягнецца ўжо дзесяць год. Тоё, што адбываецца, трэба разглядаць не як валютнае пытанье, а як пытанье ўлады. Гэта інэрція. Стварэнне ілюзіі актыўнага бегу на месцы. Падобна да таго, як у нацыянальным сходзе абміркоўваюць законапраект пра выбары ў саюзны парламент, хоць самі ня ведаюць, ці будзе ён калі створаны. Нікому не патрэбна рацэнне, зь якога нічога ня будзе. А вось чому змест канцэпцыі хаваюць у тайніе — сказаць цяжка.

Алесь Кудрыцкі

АНТЫДЗЯРЖАУНАЯ

Як загінула падлодка наших “саюзынікаў”

Як вызначыла ўрадавая камісія, "Курск" загінуў ад уласнае тарпэды, што выбухнула ў выніку "складанай фізика-хімічнай рэакцыі", хоць раней была ў поўным парадку. "Российская газета", орган расейскага ўраду, напісала, што гэта мана, і апубліковала сваю падрабязную справа з прычынамі трагедыі "Курска". Аляксандар Емяльяненкаў, аўтар артыкула, атрымаў доступ да ўсіх 133 тамоў засакречаных матэрыялаў съледства па справе "Курска" — тады як грамадзкасці з гэтых дакументаў былі прад'яўленыя тры старонкі машынапісу. Емяльяненкаў адшукаў таксама съведкаў, экспертаў і размаўляў са сваякамі падводнікамі.

Падробленыя подпісы

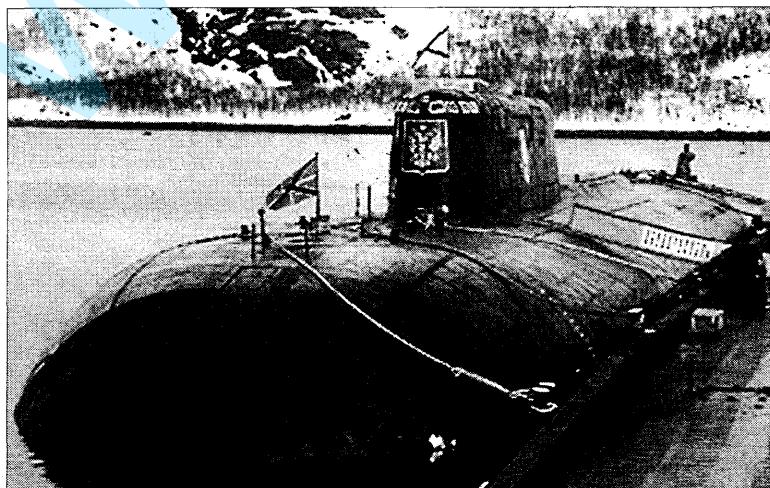
Як съцвядждае "Российская газета", тарпэды расейскага флёту не праходзяць плянавых рамонтаў, зь іх выцякае перакіс вадароду, які ў сумесі з палівам утварае выбуховую сумесь. Свякі членаў каманды рассказалі, што капитан Генадзь Лячын не хацеў выходзіць у мора з такай "съмядзючай", як ён казаў, тарпэдай. Емяльяненкаў выявіў, што на дакументах прыёмы на падлодку "тоўстай" тарпэды стаяць падробленыя подпісы людзей, якія адказвалі за стан узбраення "Курску".

Сапсанавы буй

Надводны караблі, якія ўдзельнічалі ў вучэннях у Баранцавым моры (у тым ліку прызначаныя для выяўлення падводных лодак і процідзеяння ім), 31 гадзіну не маглі знайсці месца, дзе на глыбіні 108 м ляжаў 150-мэтровы "Курск". І ня толькі таму, што іхныя рэхазонды ні на што ня годныя — з "Курску" на паверхню не падняўся сыгналізацыйны буй. А ня выплыў ён таму, што перад выхадам у мора быў пастаўлены на засыцерагальнік. Аўтаматычнае прыстасаванье, якое выпускае буй, ад часу спуску падлодкі на воду (1994 г.) было адключанае пры дапамозе спэцыяльнай заглушки. Электронны ключ ад апарата, які прыводзіў буй у стан гатоўнасці, ляжаў у бартавым сэйфе.

На ўмелі спускаць батыскафы

Калі былі вызначаныя каардынаты "Курску", можна было пачынаць выратавальную апрацыю. Аднак выратавальны карабель "Міхайл Рудніцкага" ня выйшаў з порту адразу: ня меў паліва. Калі ж нарэшце выправіліся, спачатку паплылі ня ў тым кірунку. На пошук належнага курсу пайшлі дзівые гадзіны. На месцы аказалася, што батыскафы "Рудніцкага", якія некалькі гадоў не апускаліся пад воду, працякаюць. Урэшце спробы наблізіцца да падлодкі давялося прыпыніць, бо матросы з "Рудніцкага", якія даўно не праводзілі трэніровачных спускаў у батыскафах у моры, пабілі іх аб борт свайго карабля. Можна было б адрамантаваць, але на борце "Рудніцкага" не знайшлося неабходных інструменту і матэрыялаў — перш за ўсё разгадных ключоў, ручных дрылёрў і гумы...
А тым часам на борце "Курску" чакалі 23 маракі, якія перажылі выбух у тарпэдным адсеку. Чакалі доўга. Яны былі жывыя на восем гадзінай, як абвясціла ўрадавая камісія, а, як вынікае з апублікованых "Российской газетой" матэрыялаў, цэльяя суткі, а мо і даўжэй.
Мы перадрукоўваем дакумент са скарачэннямі. Варта заўважыць, што "Российская газета" ў Беларусі не прадаецца і не паступае ў беларускія бібліятэкі.

Якую задачу выконваў "Курск"

Згодна з плянамі вучэнняў, К-141 "Курск" павінен быў выканаць ракетную стральбу па мішані 11 жніўня 2000 г., на наступны дзень — умоўную ракетную стральбу па авіяноснай шматмэтавай групе, а пасля "развіцьця посыпеха выкарыстаньнем тарпэднай зброяй". У 8.35 12 жніўня крэйсер "адстрыляўся" па надводных караблях "праціўніка", абы чым у 8.51 камандзір далаўкі ў камандны пункт Паўночнага флёту. І гэта была апошняя інфармацыя з "Курску".

У 11.09, калі крэйсер "Пётар Вялікі" падыходзіў да раёну месца зноўнай стральбы К-141, камандзір ягонай гідраакустычнай групы старшины лейтэнанта А.Лаўрыненку выявіў пасылкі гідралякатара ў выглядзе імпульсаў, якія звычайна зыходзяць ад падводных лодак перад тарпэднай атакай. "Пётар Вялікі" і іншыя караблі прайшлі праз раён меркаваных дзеянняў "Курску". Тарпэднай атакі не назіралася. Данясенія аб прычынах з падводнай лодкі не паступіла.

Чаму так доўга не маглі знайсці "Курску"

У 16.35 "Пётар Вялікі" пачаў выклікаць К-141, аднак адказу не было. Не было данясенія ад "Курску" ў вызначаны час і на камандны пункт Паўночнага флёту. У 18.14 начальнік штабу Паўночнага флёту загадаў пачаць пошукаў-выратавальну апрацыю, у якой узялі ўдзел 12 баявых караблёў, 21 выратавальнае судна, 5 самалётаў Іл-38 і 6 гелікоптэраў, а таксама два вадалазныя судны і спэцыяльныя апараты выратавальнай службы Нарвазгі.

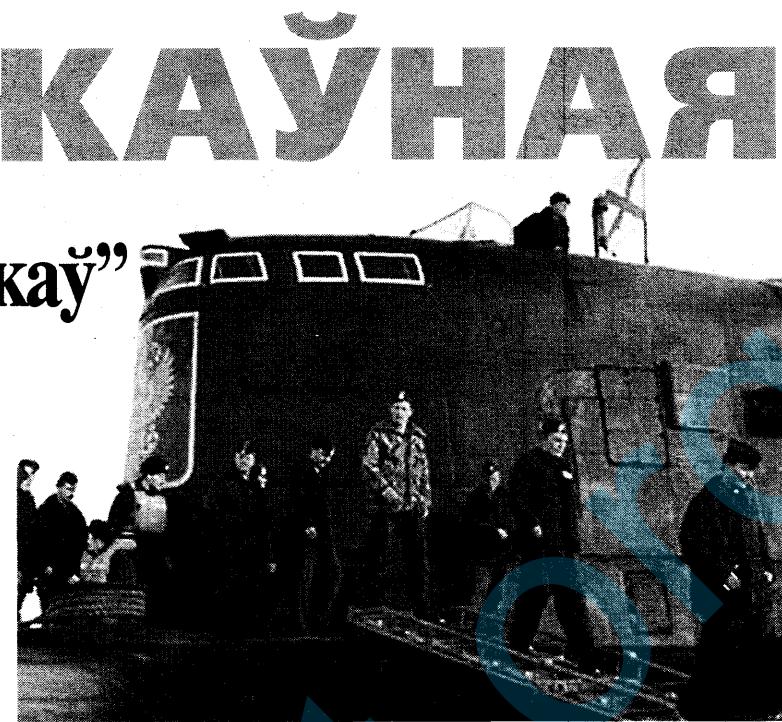
13 жніўня ў 8.31 з борту "Пётара Вялікага" назіралі буй, заглыблены на трэх мэтры, дыямэтрам каля 70 см, афарбаваны ў сьветла-зялёны колер. Прыблізна ў той самы час рэхалот паказаў звінчэнне глыбіні пад кілем з 104 да 84,86 м. 13 жніўня ў 18.15 падводны апарат АС-34, спущчаны пад воду з выратавальнага судна "Міхайл Рудніцкі", выявіў засыветку на экране рэхалякатара. У 18.32 апарат выканаў аварыйнае ўсплыванье — ударыўся аб стабілізатор "Курску".

Чаму ня ўсплыў сыгнальны буй

Прадугледжанае праектам і ўстаноўлене на "Курску" аварыйна-інфармацыйныя прыстасаванні, якое ў выпадку аварыі на падлодкы павінна аўтаматычна ўсплыць, сваёй місіі на выканала.

Сыгнальны буй пасля пад'ёму атамаходу быў знайдзены на сваім штатным месцы. Ён быў спраўны, аднак сыгнал на спраўданьне ў момант катастрофы на яго не паступаў. У выкладзе кіравання выпускам, знайдзены у завалах трэцяга адсеку, адсутнічаў на штатным месцы ключ пуску, што і сталася асноўной прычынай неспрацоўванні аварыйна-сигнальнага бuya.

Камандзір групы сувязі перед

19 кастрычніка 1999 году. Экіпаж "Курску" вярнуўся з паходу.

выходам "Курску" ў паход 10 жніўня абавязаны быў уставіць на штатнае месца ў выпускной прыладзе ключ пуску. Гэта грабона не было.

— Можа, я ведаў прыгыну, — адгукнуўся Анатоль Рудакоў, бацька загінуўшага на "Курску" Андрэя Рудакова, капітана з рангу, камандзіра БЧ-4. — Гэтыя самы буй паласаваў ім крыві, яшчэ каля ў Міжземку хадзілі. Тая яшчэ тэхніка! Толькі і думалі, каб часам не згубіць. Здалася, буй нават прыварвалі, якая ўжо тут аўтаматыка...

Камандзір БЧ-4, нягледзячы на зробленыя ім у вахтавым журнале 8, 9, і 10 жніўня запісы пра гатоўнасць асабовага саставу часці і ўсіх сродкаў сувязі да бую і паходу, не пракантроліваў дзеянняў свайго паднадзяленага, дапусціўшы выхад падводнай лодкі ў мора з адключаным буем.

Гэтыя акаличнасці ўскладнілі пошук "Курску" ў Баранцавым моры і выратавальну апрацыю.

Што замінала адчыніць аварыйны лук

З-за памылковых дзеянняў камандуючага флётом адмірала Папова, пад чым непасрэдным кіраўніцтвам праходзілі вучэныні 10—12 жніўня, няправильней ацэнкі сітуацыі ягонымі паднадзяленымі, "Курск" быў абевшчаны аварыйным толькі ў 23.30 12 жніўня — са спазненнем на 9 гадзінай. А выяўлены ў нерухомым становішчы на грунце быў праз 31 гадзіну пасля гібелі.

І гэта пры тым, што ў непасрэднай блізкасці ад "Курску" знаходзіліся 5 падводных лодак, 18 надводных караблёў, 22 са малыя, 11 гелікоптэраў, 10 бегавых часціц.

Выяўці "Курск" на грунце ўдалося прыкладна ў 18.30 13 жніўня пры апусканні апарату АС-34. Згодна з паказанымі камандзіра АС-36 А.І.Калугіна, ягоны апарат браў удзел у выратавальных работах толькі ў перыяд з 13.45 да 17.50 19 жніўня. За гэты час было зроблены пяць спроб сесіі на аварыйна-выратавальны лук дзеянія адсеку падводнай лодкі. Тры разы яны спрабавалі сесіі на камінг-плоцоўку і адпампаўшы воду з камеры прыносі. Аднак намаганні былі безвыніковымі.

АС-36 быў пабудаваны шэсць год таму, і 18 жніўня пры апусканні апарату АС-34 на глыбіні 110 м апарат пад цікам дзесяць атмасфер пачаў прапускаць воду — з-за негерметычнасці ў клапане сістэмы асушэння, замяшчэння і дыфэрэнтоўкі. З моманту

На расейскай падводнай лодцы "Курск" загінулі два беларусы: капітан 2-га рангу, першы памочнік камандзіра субмарыны Сяргей Дудко і капітан-лейтэнант Аляксандар Садкоў. На здымку Сяргей Дудко разам з жонкай Аксанай і сынам.

ТАЯМНИЦА

Чы Пайночным флётам адмірал У.Папоў, начальнік штабу флёту віцэ-адмірал М.Моцак і начальнік упраўлення баявой падрыхтоўкі віцэ-адмірал Ю.Баржкін парушылі методыку правядзення вучэння — на другім іх этапе караблі і авіяцыя не выконвалі тактычных дзеянняў. Мелі месца толькі баявая стральба, што зляўлеца парушэннем дзейных патрабаваньняў. Разъмяшчэнне камандных пунктаў “усходніх” і “заходніх” на адным караблі выключала якое-небудзь навучанье. Камандуючы флотыяль віцэ-адмірал А.Бурдаў наагул ня ведаў, што ён — камандзір “усходніх”. Шэраг справаздачных дакумэнтаў з подпісамі загадных вышэй службовых асоб выклікае сумнеў. Як гаворыцца ў заключэннях экспертызы, дакумэнты “утрымліваюць подпісы службовых асоб, якія адразыўваюцца ад выкананых раней іншых подпісаў гэтых жа асоб...” А гэта ж дакумэнты, якія харектарызуюць паўнату і якасць адпрацоўкі экіпажам

ляў, якія кантактуюць з перакісам вадароду, пры захоўванні цеплавых тарпэд у сабраным выглядзе абмежаваны. Звесткі пра ўстаноўку гумавых дэталяў павінны быць пазначаны ў дадатку да фармуляру тарпэды. Аднак ён адсутнічае — нібыта “зьнішчаны выбухам”.

У асобных камплектуючых аbstалівніні тарпэды былі перавышаны дапущчальныя тэрміны службы. Паводле розных ацэнак — ад году да шасці. У 2000—2001 г. у часе кантрольных пра-верак выяўлена, што ў працэсе падрыхтоўкі, абслугоўвання і захоўвання тарпэд калібра 650 мм на Пайночным флёце дапускалася паўторнае выкарыстанне ўшчыльняльных кольцаў. Зфіксаваны выпадкі пращечак пракладак на вонкавай паверхні рэзэрвуараў акісьляльніку ў месцах зварных швоў меліся ракіны глыбінёй да 5 мм. На паверхні асобных тарпэдаў назіра-

ся выявіць не ўдалося. Затое тамсама, на трэцім насычле другога адсеку, знайшлі чыстыя журналы — сціслы варыянт запісаў, перанесеных з чарнавога.

У 6.20 раніцы 12 жніўня дадзена каманда “Тэрміновае апусканье” — гэта апошняе, што значыцца ў ім.

Апошні запіс у журнале посту кіравання рэактарам правага борту вахтавы афіцэр зрабіў у 8.50. Ягоны напарнік, апэратор посту кіравання левым рэактарам, быў больш патрабавальны да сябе. Менавіта яму належыць апошняе дакумэнтальнае съведчанне пра ситуацыю на падводнай лодцы да выбуху. Запіс у журнале “Заўвагаў няма” зроблены 12 жніўня ў 11.15. Вялісія журналы са значнымі парушэннямі. Шмат якія абавязковыя звесткі, што тычыцца плавання і дзеянняў эkipажу падчас вучэння, там адсутнічаюць. Няма запісаў аб прыбыцці на борт цывільнага спэцыяліста заводу “Дагдызэль” і прадстаўніка ваеннай прыёмкі.

Пры аглядзе папяровай стужкі ў рэгістравальнай прыладзе гідраакустыкаў, выяўлена, што апошняе інфармацыя, якая захавалася на самапісцы (на 10.12.12 жніўня), съведчыць пра пачатак павароту лодкі на курс калібра 320 градусаў з хуткасцю 6 вузлоў на глыбіні 16—18 м. Тая частка папяровай стужкі, якая знаходзілася між верхнім і ніжнім (прыёмным) барабанамі і магла б зъмяшчаць інфармацыю на момант катастрофы, зънішчана падчас аварыі.

Чаму было неабходна падняць першы адсек

Спэцыяльна створаная камісія вуснамі свайго кіраўніка Ільлі Клябанава пасля доўгіх ваганняў і адтэрміновак вынесла вэрдикт: тарпэда. Уся справа ў ёй. Прычым не баявая. І ня тая, добра вядомая падводнікам электрычная УСЭТ-80, што атрымала на заводзе “Дагдызэль” удачаналеную акумулятарную батарэю і якую эkipаж зъбіраўся выпрабаваць на другім залпе — съследам за “таўстушкай”. Менавіта з гэтай прычыны на борце “Курск” апінуўся вядучы канструктар завода Мамед Гаджыев і прадстаўнік ваеннай прыёмкі Арнольд Барысаў.

Разбураныя часткі гэтай тарпэды выяўлена ў завалах другога-трэцяга адсекаў. Парашткі старшага лётэнанта Арнольда Барысава і яшчэ 58 членоў эkipажу вынуты адтуль жа. Тако, што засталося ад Мамеда Гаджыева, знойдзена не было.

Ен, а таксама матросы Іван Няфедкаў, камандзір аддзялення тарпэдысту, і мэханік БЧ-2 Дзымітры Каткоў знаходзяцца ў насавой частцы першага адсеку, якія засталася на дне. Адгаворкі, што іхныя цэлы цалкам згарэлі, спэцыялісту не пераконваюць. Фарба, якая захавалася на фрагмэнтах адсечнага абсталивання, некраянутыя агнём дакумэнты — як гэта стыкуецца з заявамі пра пажар з тэмпературай у некалькі соцені градусаў?! Толькі

Запісы ў чарнавым вахтавым журнале “Курск” абрываюцца на 8-й раніцы: на вахту заступіла новая баявая змена, а ў яе — свой журнал.

“Курску” спэцыяльных і курсавых задач, выкананыне рэзлямэнтных праверак падчас эксплюатацый тарпэднага абсталивання, і нават дакумэнты аб допуску да прыёму і абслугоўвання тарпэдаў.

Дзе і як рыхтавалі “тоўстую” тарпэду для “Курску”

Загружаная на “Курск” 3 жніўня 2000 г. практична тарпэда калібра 650 мм адносілася да цеплавых тарпэд, што маюць энергетычную ўстаноўку, дзе ён якасці акісьляльніку выкарыстоўваўся перакіс вадароду. Яна была выраблена на АТ “Машзавод” (Алма-Ата) у 1990 г. Агульны тэрмін службы тарпэды — да 20 год, сярэдні рамонт — праз 10 год. З моманту вырабу гэтая тарпэда на падводных лодках не выдавалася і для практичнай стральбы не выкарыстоўвалася.

Тэрмін захавання праца-зольнасці гуматэхнічных дэта-

ліся съяды карозіі. Не выконвалася прадугледжаны інструкцыйный праверкі электрычнага ланцулага ад сыгналізатора цікса баявых і практичных тарпэдаў, а таксама систэмы дэгазацыі і спрацоўвання сыгналізатора.

Што вядома пра падзеі на “Курску” перад выбухам

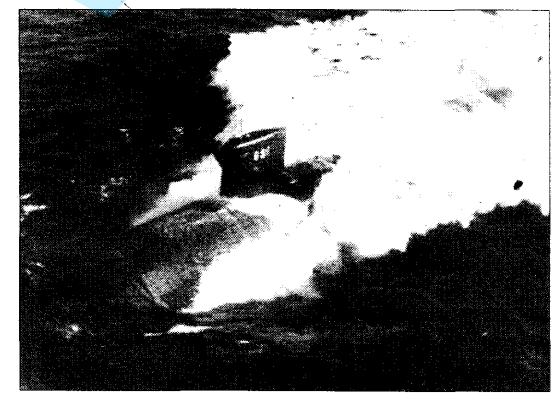
У завалах другога і трэцяга адсекаў былі знойдзеныя вахтавыя журналы і шмат іншай службовай дакумэнтациі. Нават захаваліся папяровыя (!) стужкі самапісцаў у рубцы гідраакустыкаў.

Пры аглядзе пятага, рэактарнага, адсеку на пульце ГЭУ знойдзены ў поўнай захаванасці кантрольны журнал устаноўкі правага борту і два — за 1999 і 2000 г. — вахтавыя журналы ГЭУ левага борту.

Было выяўлена некалькі запісак, пакінутых падводнікамі ў перадсъяротныя гадзіны.

Аднак ніводзін са загадных дакумэнтаў і сродкаў тэхнічнага кантроля, паводле заключэння съледства, не дае адказу на пытаньне пра прычыны катастрофы.

Запісы ў чарнавым вахтавым журнале “Курск” абрываюцца на 8-й раніцы: на вахту заступіла новая баявая змена, а ў яе — свой журнал.

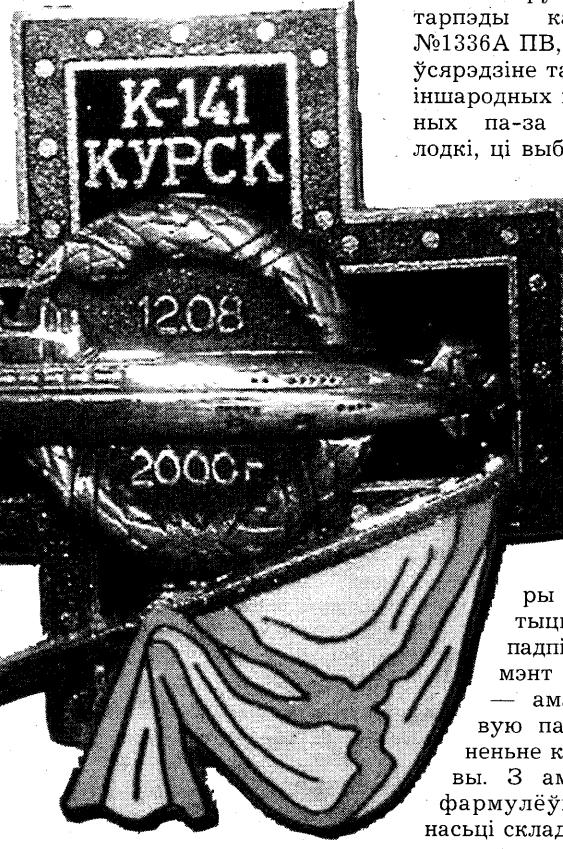

Адкрыццё мэмарыялу падводнікам. Масква, 12 жніўня 2002 году.

пад'ём першага адсеку можа даць дакладны адказ, у якім стане цяпер баявая тарпэда, чаму пры першым выбуху аказаўся разбуранымі 4-ы і 2-і тарпэдныя апараты, а ня 6-ы, які знаходзіцца проста над чацвёртым і, калі трывацца афіцыйнае вэрсіі, павінен быў пацярпець ня менш за 2-і. Выказваеца меркаванье, што мела месца знадворнае ўзьдзеяньне з левага борту і ніжэй за ватэрлінію. Ні пацвердзіць гэта, ні абвергнучь з пад'ёму першага адсеку немагчыма.

Загадана верыць, што тарпэда ўзварвала сябе з сярэдзіны

12 жніўня ў 11.28 на “Курск”, съцвярджаеца ў акце ўрадавай камісіі, узварвала пракісна-вадародная тарпэда. Узварвала яна ў трубе тарпэднага апарата №4, куды была загружана для падрыхтоўкі да стрэлу раніцай таго самага дня.

З гэтым раззюмё съледztва згаджаеца. Хоць у дэталях пазыцыі разыходзяцца.

Так, у акце ўрадавай камісії съцвярджаеца, што “выбух кампанэнтаў паліва практычнай тарпэды ў трубе тарпэднага апарата №4 выкліканы ўзынкненым пращечак перакісдому вадароду з рэзэрвуара акісьляльніку тарпэды праз няшчыльныя месцы зварных швоў ці ўшчыльняльных пракладак і ўзгараньем немэталёвых прадметаў ў кальцевым зазоры тарпэднага апарата”. А ў заключэнні комплекснай камісійнай выбухатэхнічнай экспэртызы, праведзенай у Інстытуце крыміналістыкі ФСБ РФ, пра тое са-мае сказана куды больш абцакальна і няпэўна: “Цэнтар выбуху, які пацягнуў за сабой першы разбурэнны канструкціі АПРК “Курск”, знаходзіўся ў міжбортнай прасторы і лякалізаваны ў месцы разъмішчэння практычнай перакісной тарпэды... Прычынай выбуху не зьявілася знадворнае ўзьдзеяньне на канструкцыю практычнай тарпэды калібра 650 мм №1336A ПВ, якай знаходзілася ўсярэдзіне тарпэднага апарата, іншародных целаў, разъмешчаных па-за лёгкім корпусам лодкі, ці выбуху міны. Канкрэтызаваць мэханізм узынкнення крывініцы першаснага імпульсу не ўяўляеца магчымым...”

Гэта экспэртыза завершана 19 ліпеня 2002 г. А 22 ліпеня старшы съледчы па асабліва важных спраўах Галоўнай ваеннай пра-куратуры падпялкоўнік юстыцыі А.Л.Егіеў ужо падпісаў выніковы дакумэнт расцьвяледаванья — амаль 200-сторонка-вую пастанову пра спыненне криміналнай спраўы. З амаль стандартнай фармулёўкай — з-за адсутнісці складу злачынства...

на тыдні

Хто падслухаў Лябедзьку

Прэс-сакратар КДБ Хведар Котаў адмайляе дачыненне гэтай службы да зьяўлення запісу тэлефоннай размовы Барыса Нямцова і Анатолія Лябедзкі ў СМИ. Адказваючы на пытанье "НН", ці мае Камітэт неабходныя тэхнічныя магчымасці, каб зрабіць такі запіс, Х.Котаў сцвердзіў, што КДБ валодае неабходным арсоналам, людзкім і тэхнічнымі рэсурсамі, каб раскрыць любое злачынства супраць дзяржавы". "Нам ёсьць з кім працаўца і каму працаўца", — сказаў ён.

А.Лябедзька адвінаваці беларуская спаслужбы ў правакацыі супраць яго, пасыла таго як "Советская Россия" і "Советская Белоруссия" апубліковалі запіс размовы А.Лябедзкі і Б.Нямцова.

Зъезд СП 24 верасня

Рада Саюзу пісьменнікаў прызначыла дату зъезду. Рада сабралася на мяжы квorumу — з 60 сяброву прысутнічу 31. Аднаголосна вырашылі, што зъезд адбудзеца 24 верасня ў Доме літаратаў. Камісію па падрыхтоўцы зъезду ўзначалі Альесь Пащекевіч, у яе ўвайшлі таксама С.Законьнікаў, Г.Далідовіч, М.Скобла і Б.Пятровіч. Рада перахапіла ініцыятыву ў альтэрнатыўнага "аргкамітту" на чале з акаадэмікам Гніламёдай. Ягоныя прыхільнікі, дарэчы, і спрабавалі сарваць кворум.

Козік у Іраку

Прафбос Леанід Козік зьяўляецца яшчэ ў сустаршынём беларуска-ірацкай камісіі па гандлёв-еканамічным супрацоўніцтве. Таму ён наведаў Ірак і 2 верасня сустрэўся з Садамам Хусэйнам. Пра мэты візиту МЗС адказаў няпэўна. Тым часам ЗША працягваюць рыхтавацца

да вайсковас апэрацыі па скіданні Хусэйна. Нямеччына пакуль выказваеца супраць.

Пасольства Ізраілю не зачыняеца

Прэм'ер Ізраілю Шарон падпісаў распараджэнне не зачыняць амбасады гэтае краіны ў Беларусі.

Амэрыканскія лякатары ў Дзьвінску

Да канца 2002 г. ЗША разгорнуць магутную радыёлякацыйную станцыю пад Дзьвінском. Яна будзе здолная адцукваць хуткасныя цэлі, у тым ліку боегалоўкі ракет. Ствараеца яна на базе былога савецкага аб'екту, працаўца на ёй будуць амэрыканскія спэцыялісты. Міністэрства абароны Рэспублікі выказала Латвіі пратэст.

Програма развязыцца "Беларуськалию"

Прэзыдэнт Савету міністраў ухваліў праграму развязыцца "Беларуськалию" да 2010 г. Яна прадугледжвае прыцягненне інвестыцый на 989,4 млн. даліараў. Летась паступлені ў ад пасставак калійных угнаенняў на экспарт склалі 463,4 млн. далі-

каля футболу

Малафееву згуляўся з Канаплёвым

Сэнсацыйная папера лягла ў пятніцу на стол кірауніку Беларускай фэдэрацыі футболу Рыгору Фёдараву: галоўны трэнэр нацыянальнай зборнай Эдуард Малафеев паведаміў, што складае з сябе паўнамоцтвы і сыходзіць у адстаўку ў сувязі з пагаршэннем стану здароўя, выхадам на пэнсію і нэгатыўным стаўленнем да яго некаторых СМИ. У нядзелю з гэтай нагоды была сабраная экстранная нарада фэдэрацыі футболу. Адстаўка Малафеева прынятая не была, а кірауніцтву фэдэрацыі і Міністэрству спорту было даручана сустрэца з ім і пераканаць зъманіць рашэнне. Да старту Беларусі ў адборачным турніры чэмпіянату Эўропы заставалася шэсцьць дзён...

Звышкапрэсіўныя харарактар галоўнага трэнера зборнай даўно вядомы, і такія ўчынкі — у ягоным стылі. Адразу ж зъявіліся разнастайныя вэрсіі, тым больш што ў прэс-службе фэдэрацыі футболу нічога, што праліло б съяўтло на падзеі, не паведамлялі.

Першая зь верагодных вэрсіяў

рай. Рэнтабельнасць вытворчыцца — 30,3%. З раней запланаваных на 2000—2001 г. інвэстыцый памерам 236,7 млн. даліараў удалася прыцягнуць толькі 168,7 млн.

Мірны ў чэрцьфінале

Максім Мірны дайшоў да чэрцьфіналу турніру US Open.

45% нафтапрадуктаў — кантрабанда з Рәсей

Урад ухваліў практ дэкрэту прэзыдэнта "Пра дадатковыя меры па змаганні з незаконным абарачэннем нафтапрадуктаў". Дакумэнт падрыхтавалі пасыль таго, як падаткавікі выявілі, што 45% ад агульнае колькасці ўвезеных нафтапрадуктаў складае кантрабанда Рәсей.

Рост грашовай масы абавгай рост цэнаў

Аб'ем грашовай масы ў краіне вырас за першыя падзеньдзе на 28,6% пры росце спажывецкіх цэнаў на 20,2% і склаў 1,6 трлн. руб. З іх гатоўкай — 583,2 млрд. руб. (як колькасць вырасла толькі на 13,9%), а доля ў агульным аб'ёме грашовай масы зменшилася на 36,3%. Рэшта — безнайўная гроши.

Дранчук спрэвабаў сфатаграваць Лукашэнку

Актывіст а пазыцыі Цімох Дранчук спрэвабаў сфатаграваць, які стаўшы сын Лукашэнкі выяжджае на службовы "Мэрсэдэс" з элінага дому на пр. Машэрава, які дзяржаўнай рэзыдэнцыі "Дразды". Аднак супрацоўнікі Службы бяспекі, паводле словаў Дранчука, забралі ў яго дыскетку з здымкамі.

— Малафееву праланавалі кантрабакт з нейкім замежным клубам на вельмі выгодных фінансавых умовах (вядома, што ў БФФ супэргрошай няма). Другая — Малафееву пасля шэрагу перамогаў нацыянальнай зборнай і ўздыму рэйтынгу спужаўся верагоднага правалу ў стартаўых гульнях адборачнага турніру. Яшчэ казалі, што галоўны трэнэр палаіць з кірауніцтвам фэдэрацыі падчас апощняй скандальнай справаўдзачна-выбарчай канфэрэнцыі, якую перанеслы на зіму. Але самай блізкай да праўды ўрэшце выявілася вэрсія пра звычайны эмацыйны зрыў.

Зборная напярэдадні адказнай гульні апынулася ў стане, блізкім да шокавага. І якія б прычыны "псіхануць" ні былі ў Малафеева, апраўдацца яму ў выніку сходу было б наўрад ці магчыма.

У панядзелак увечары ў Менску на першую трэніроўку сабраліся гульцы нацыянальнай зборнай, але Малафеев не зявіўся і праводзіў яе іншы трэнэр — Валеры Стральцоў. У аўторак Малафеев зъявіўся на ранішнюю трэніроўку зборнай, але ніякіх абяцацьніц наконт далейшай

працы не даваў. Улагодзіць яго здолелі толькі ўрадоўцы на чале з віцэ-спікерам палаты прадстаўнікоў Уладзімерам Канаплёвым. Пасыль размовы з будучымі калегамі (зямляк Лукашэнкі Канаплёў мае зрабіцца прэзыдэн-

там БФФ замест Рыгора Фёдарава), трэнэр раздумаў кідаць зборную. І журналістам таксама дараўдаў. Праўда, у выніку хвялявання у сераду лёг у большіцу з гіпартанічным крызам.

Аляксей Шыдлоўскі

Курорт на Зайцавай паляне

Гарналыжная траса будзе створаная ля Раўбіч, у раёне ўзвышша "Зайцева паляна". У праекце таксама паўкіляметровы ліфт-пад'ёмнік, паркінг на дзівзе тысячи машынай, рэстарацыя, кемпінг, падсвятленыя плястыкава пакрыцьцё замест снегу на лета. Кошт трасы — пад мільён даліараў. Асноўны інвэстар — аўстрыйская фірма "Sport Consulting Company", з кірауніцтвам якой вёў перамовы асабіста А.Лукашэнка. Раўбіцкі гарналыжны курорт мае замяніць беларусам альпійскую.

Радыяцыя робіцца мінулым

Урад скараціў сылі населеных пунктаў, забруджаных радыяцый. 150 гарадоў і вёсак цяпер лічацца чыстымі, іхныя жыхары страцілі права на льготы і адсяленні.

Новая сетка БТ

Кіраунік БТ Ягор Рыбакоў

абяцае маштабныя рэформы на канале, пачынаючы з новага сезона, які адкрыеца 21 верасня. Скарочыцца "Панарама", дададуцца "Навіны" а 23-й. Пачне працаўца "Начны этэр" да 3-й ночы, а ў ім упершыню на БТ — лёгкая эротыка. Новым дэзізам БТ будзе: "Першы нацыянальны Тэлебачанне тваёй краіны".

Змаганье за клясу

Пад пагрозаю закрыцця — беларуская кляса ў менскай СШ №181. Адміністрацыя спасылаецца на яе малакамплектнасць (11 чалавек) і прапануе вучням перайсці ў расейскамоўную клясу. Дзеци — супраць. Сёлета да клясы далучыліся яшчэ 4 чалавекі, якія раней вучыліся па-

Паводле інфармацыі БелПАН, радыё "Свабода" і ад. ул. кар.

Пачуцьцёвая Эўфрасіньня

Навукова-вытворчое аб'яднанье "Агат", што вырабляе вайсковую высокатэхнічную прадукцыю, зафундавала скульптурную кампазыцыю, прысьвеченую Эўфрасіньні Палацкай. Гэта будзе другі ў Беларусі помнік асьветніцы: першы паўстаў колькі гадоў таму ў дворыку Белдзяржунівэрсітэту.

Стаяць амаль 4-мэтровы помнік будзе ля прахадной "Агату" — на праспэкце Скарэны, недалёка ад Маскоўскага аўтавакзалу.

Стварыў Эўфрасіньню скульптар Анатоль Арцімовіч, які праектаваў Курган Славы пад Менскам, помнікі Рагнедзе й Ізяславу ў Заслаўі, князю Барысу ў Барысаве. Паводле ягоных словаў, у 1999 г. кіраунік "Агату" Мікалай Ільясаў прапанаваў фінансавую падтрымку: "Зъ яго наядамагай я вырашыў зрабіць падарунак Менску да свайго 60-годзьдзя. Скульптура съяўтой Эўфрасіньні была адлі-

тая ў 2000 г. Вяліся перамовы, каб пастаўіць яе ў праваслаўнай царкве съяўтой Эўфрасіньні Палацкай на вуліцы Пртыцкага".

Аднак, паводле словаў А.Арцімовіча, там помнік не ўпадабалі. Эўфрасіньня трапіла на палігон "Агату", дзе і знаходзілася да апошняга часу. Зварот да галоўнага архітэктара Менску А.Чадовіча вялікага плену ня даў: "Ен адказаў, што аваязкова знойдзе месца для скульптуры. І мне прапанавалі на выбар трох пляцоўкі — але толькі з устаноўкай помніка ў 2005 г. Тады сп.Ільясаў надумаў пастаўіць помнік калія прахадной "Агату".

Аркадзь Шанскі

Мірон вяртаецца

Бадай, ніводная рыба, што водзіца ў нашых рэках, ня мае столькі назоваў, як вусач: мірон, марона, марэнна, келб, кілбун, царская рыба. З-за пагрозы зьнікнення яна занесеная ў Чырвоную книгу Беларусі. Колькі гадоў ня бачылі мірона і на Аршаншчыне, рэкі якой сталі празьмер-на бруднымі. Але вось радасная наўіна: мірон зноў сустракаецца ў Дняпры і Аршыцы. Расце ягоная папуляцыя. Значыць, вада стала крыху чысьцейшай. Аднак людзям у нашых рэках санітарна-эпідэміягічная служба купацца пакуль ня раіць.

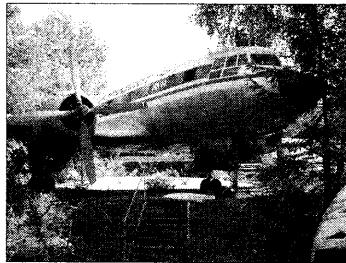
Самалёт мяняе праціску

Съпісаны з вайсковай авіяцыі самалёт Іл-14 доўгі час быў адной са славутасцяў гораду Баранавічы на Аршаншчыне. Спачатку ў ім зрабілі цір, потым зьблісаліся адчыніць відэасалён. Але пляны так і засталіся на паперы. Самалёт застаўся без гаспадара. Таму ілюмінатары былі разьбітыя. Узімку дзеци коўзались па крылах, ствараючы небясъпечны атракцыён. Каб хуліганы не рабілі беспарядку ў салёне, давялося прыбраць трап. Нарэшце вырашана самалёт дэмантаваць. Пакуль яго пазбавілі крылаў. Па частках самалёт перавязуецца на палігон МНС у Воршу, дзе ён будзе выкарыстоўвацца ў якасці трэнажора.

Віктар Лютынскі, Ворша

Мужазабойца

Не ўдалося перахітрыць съледчых Антаніне Мазур, жыхары вёскі Любішчыцы, што на Івацэвічыне. Хутка і

спрытна яна заспакоіла свайго мужа, галоўнага энергетыка калгасу, які сярод ночы расходзіўся пасыля п'янкі, — засадзіла нож у грудзі, ад чаго той адрозу сканаў. Каб адвесыці ад сябе падазрэні, жанчына паклала мёртвае цела на ровар і падалася ў бок чыгункі. Да чакаўшы, калі электрычка зьнявевіць мерцвяка, вярнулася дахаты. Можна было б усё съпісаць на няшчасны выпадак, аднак уважлівы судмэдэксперт выявіў на целе рану ад нажа. Удаву ўзялі за жабры. І яна расказала пра падрэзнясці свайго злачынства.

Алесь Ляўранюк, Івацэвічы

"Відарыс" у Швэці

Барысаўскі народны тэатар "Відарыс" браў удзел у II міжнародным фэстывалі аматарскіх тэатраў краінаў Паўночнай Эўропы, што прайшоў у Швэці. У Беларусі няма асацыяцыі актораў-аматаў. Але Міністэрства культуры рэкамендавала да ўдзелу ў фэстывалі барысаўскі "Відарыс". Усяго ў Швэцію прыехалі тэатры дванаццаці дзяржаў. Барысаўцам выпаў гонар адкрыць фэст. Дзеля паказу ў Швэціі рэжысэр тэатру Ўладзімер Буйко паставіў спектакль "Смерць доктара Фаўста" паводле п'есы бэльгійскага драматурга Мішэля да Гельдэрода. Наleta "Відарыс" плянуне паехаць на сусветны фэстываль у Манаку.

Зыміцер Панкавец, Каstryца

Dahledziać za hrošy

Z 1 vieraśnia Baranavicki addzieł sacyjalnaj abarony pierachodzić na płatnaie abstuhoūvańie adzinokich pensijaneraū. Z 492 čałaviek ciapieraka 129-ci za daramohu daviadziecca płacić. Košt adnaho naviedvańnia na tydzień kaštuje 14023 rubli, a dla tych, chto žuvie ū prywatnym sektry, — 17529 rublioū.

Vypłyvajace rtuci

Korajučisia ū ziamli na svaim padvorku, žychar Baranavič vykapaū butelku z 5 kh rtuci. Skul tamaka jana ūziałasia, nieviadoma. Čałaviek zdau znachodku MNS. A prybiral'scysca Paleskaha vakazu znajša kilahramovuju koľbu rtuci ū śmiertnicy la vakazu. Pakul niesla jaje ū miliciju, dyk krychu razlika na peronie. Daviafiosia pravodzić demerkuryzacyju.

Sviata ū Paūlinavie

U minułu niadzielu žycha-ry Paūlinava, što pad Baranavičami, adznačali sviata vioski. Pravodzilisja spabornictvy, latereja, hulni i tancy. Narodnyja majstry pradavalii svaje vyraby.

**Ruslan Raviaka,
Baranavičy**

пацярпелая за Беларусь

16 жніўня сябры віцебскай філіі АГП Аляксандар Бакулин, Хведар Бакунай, Тацяна Зайкова, Аляксандар Кабік, Эла Каравалава, Вадзім Краўцоў, Надзея Шакаліс і Дзяніс Шман атрымалі судове папярэдзяньне за несанкцыянавану акцыю 26 ліпеня, прымеркаваную да Дня незалежнасці. 19 жніўня "зуброўцы" Аляксандар Голуб, Iгар Закрўскі і Сяргей Пезкін былі затрыманыя калі расейскай амбасадзе ў Менску. Яны спрабавалі перадаць туды заяву з прэтэстам супраць паглынання Беларусі Расеяй. Калі прэтэст быў прыняты, узвялі плякаты. Суддзя Таяна Паўлючук дала I. Закрўскаму і С. Пезкіну на 10 начэй арышту. А. Голубу — 5 начэй арышту за несанкцыянаваны пікетаваныне. На знак прэтэсту супраць затрымання ўсе троє прымалі галадобуку. За пікет супраць анексіі Беларусі ля помніка Марата Казею, зладжаны 21 жніўня, быў затрыманы "зубровец" Яўген Афнагель. 27 ліпеня суддзя Цэнтральнага раёну Менску Таяна Паўлючук дала яму 10 начэй арышту. Я. Афнагель у зале суду абвісіў галадобуку. На чацвёртую суткі ён быў штрафаваны ў суязі з пагаршэннем здароўя. Падчас расклейкі ўлётак за перадвыбарчымі аўканьнямі А. Лукашэнкі 23 ліпеня ў Маладечне быў затрыманы сябром руху "Зубр" А. Сіві. З пастарунку А. Сівага выпусцілі, нават на склаўшы пратакол: усе цыфты былі з афіцыйных афіціанак. 30 жніўня за несанкцыянаваны пікет і шэсцьце быў затрыманы 7 сябром віцебскай філіі АГП: Аляксандар Бакулин, Аляксандар Кабік, Яўген Канстанцінав, Аксана Краўцова, Вадзім Краўцоў, Надзея Шакаліс і Алег Шульгін. На ўсіх складзеныя пратаколы за ўдзел у несанкцыянаванай акцыі. 2 верасня суд Ленінскага раёну Горадні даў старшыню гардзенскай філіі АГП Юргію Істоміну 200 тыс. рублёў штрафу за ўдзел у акцыі, прымеркаванай да 2-й гадавіны зьнікнення З. Завадзкага.

Юлія Андрэева

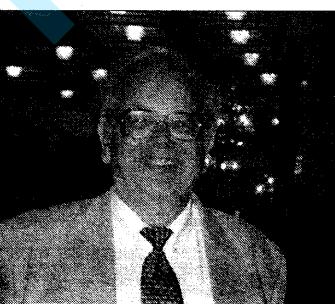
У рамках агульнанацыянальнага страйку прадпрымальнікі правялі несанкцыянаваную сядзячу акцыю прэтэсту на Каstryчніцкай плошчы ў Менску. Усяго ў страйку ўдзельнічаюць каля 15 тыс. прадпрымальнікаў. Урад прыняў рашэнне аб перамовах са страйкоўцамі. Дэлегацыю ўраду ўзначаліў намеснік міністра эканомікі Андрэй Тур.

Картэс сышоў у гісторыю**Зъмена кіраўніка Опэры пацягнула страту гастроляў у Салітурне**

У Опэры адбываецца зъмена на пакаленьня, бо галасы старэюць яшчэ хутчэй, чым людзі. Маладыя наракалі на старэйшыя — маўляў, разам з дырэктарам не даюць дарогу таленавітай моладзі. Старэйшыя злавалі на моладзь, якая нібыта занадта напорыста пракладае сабе шлях праз дырэктарскі кабінет. Ахвярай канфлікту пакаленьня і стаўся Картэс.

Аднак калі яго звольнілі, аратыстаў агарнуў жах. Пры Картэсе ім жылося нядрэнна. Аўтар чатырох опэраў, што ўваходзілі ў залаты фонд беларускага мастацтва, лібрал, інтэлігент, знайду замежных моваў — ён здольны быў рабіць уражанье на замежных імпрэсарыё. Тэатар выяжджаў на гастролі, артысты зараблялі і мелі посыпех. Зараз этых гастроляў ня будзе. Дына Арычы, мэнеджэр фэстывалю ў Салітурне (Швайцарыя), дзе нашыя артысты выступалі шэсць разоў, адмовіўся ад дэйшага спектакля — "Севільскі цырульнік", "Чарадзейная флейта", "Госка". Некалькі разоў таму, паспрачайшыся з Картэсам, яна сышла з тэатру ў Акадэмію музыки.

Юлія Андрэева

арганізаваць добрыя гастролі, забясьпечыць рэкламу, паклапацца пра разэртуар. Тым больш што пасаду "дырэктар і мастацкі кіраўнік" падзялілі на дзве часткі. Мастацкі кіраўнік ужо амаль прызначаны, гэта рэжысэр Маргарыта Ізворская-Елізар'ева. Хто будзе дырэктарам, пакуль невядома. М.Ізворская-Елізар'ева шмат гадоў працавала ў Опэры. Сярод найлепшых ейных спектакляў — "Севільскі цырульнік", "Чарадзейная флейта", "Госка". Некалькі разоў таму, паспрачайшыся з Картэсам, яна сышла з тэатру ў Акадэмію музыки.

Б.Т.

Святыя старых машины

Фэстываль рарытэтных, экзатычных, самаробных аўтамабіляў і матацыклаў плянует зладзіць у Менску 14—15 верасня Таварыства абароны помнікаў тэхнікі і транспарту

"Наша Перамога". Выстава адбудзеца на заўгрытай пляцоўцы парку імя

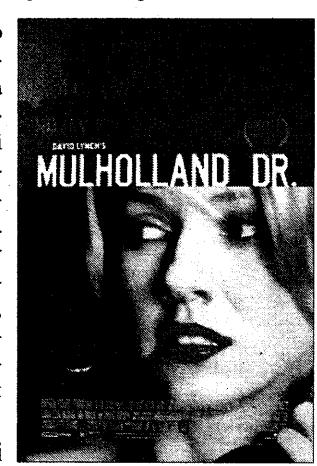
Горкага (ад вул.Першамайскай). У праграме свята — выставка і парад па менскіх вуліцах, а таксама конкурсы, пераможцы якіх атрымаюць прызы. Арганізаторы запрашайць да ўдзелу ўсіх, хто мае машыны і матацыклы, зробленыя раней за 60-я гады XX ст. Бэнзын — за кошт "Нашай Перамогі". Кантактны тэлефон (0296) 20-71-30.

Паводле БелаПАН

Дэвід Лінч у "Кастрычніку"

6 верасня на "Фэстывалі аднаго фільму" ў менскім кінатэатры "Кастрычнік" пакажуць стужку Дэвіда Лінча "Малхоланд драйв" (у перакладзе на расейскую). Лінч вядомы сваімі карцінамі "Галава-ласык", "Дзікія сэрцам", "Блакітны аксаміт" і мыльнай операі са стрыхнінам — "Твін Пікс". Лінчавы стыль напоўніць выявіўся і ў "Малхоланд драйве", там — дзіўная атмасфера страху ѹ непрадказальнасці, дзе незвычайнайнае пераплітаецца з натуральным. Фільм атрымаў прызы Канскаўскага фэстывалю, "Сэзэр", Брытанскай кінаакадэміі. Паказы а 18.10 і 21.10.

Андрэй Расінскі

Мілы, культурны, рафінаваны

Працяг са старонкі 1.

З.Б.: Маёй радні ў Ніжнім — з паўсотні чалавек, а мо і болей. Дзяліць не перадзяліць. Па бацьку ж я — несапраўдны паляк, польскай мовы ня ведаю. Дый паходзіў мой род па бацьку з Адэсы. Мой прадзед, Франц Бартосік, гандляваў рыбай на Прывозе. Таму ў мяне вялікія сумневы наконт ягонай *polkošci*... Вядома, якія палякі гандлявалі рыбай на Прывозе.

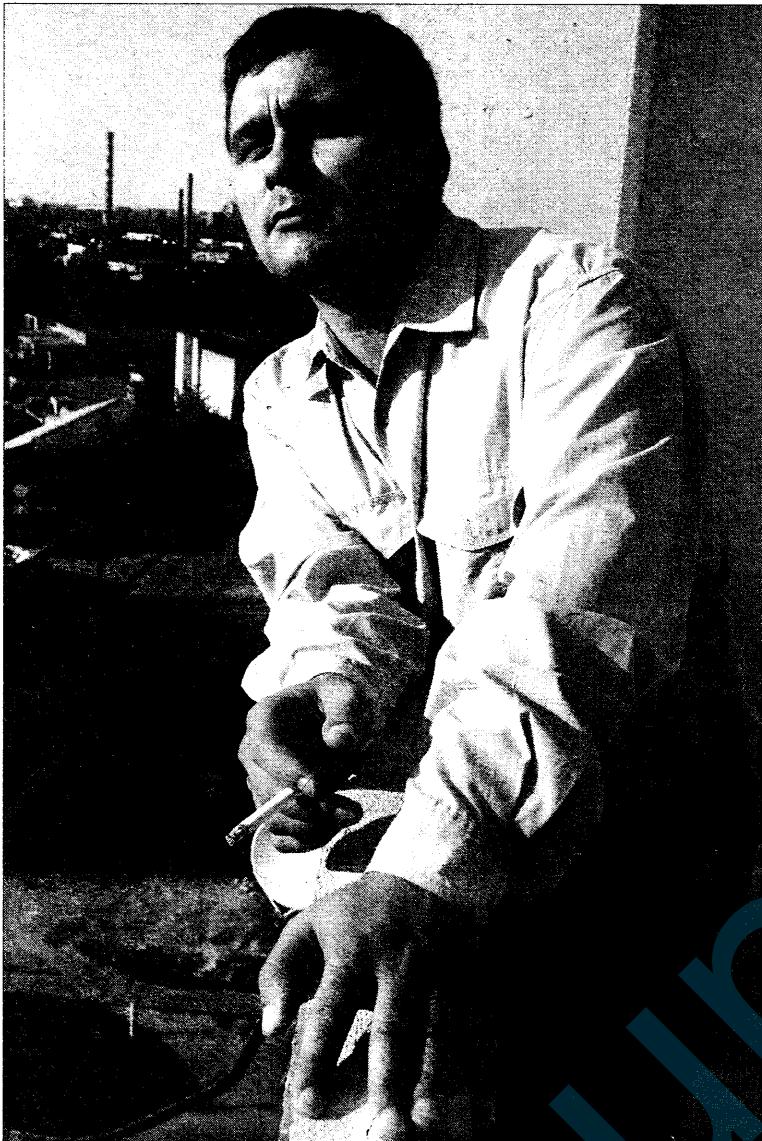
"НН": Значыць, праўду кажуць, што беларус — 50-працэнтная сумесь паляка і расейца? Зь цябе вось беларускі бард і пісьменнік атрымаўся...

З.Б.: А мог бы казахскі акын атрымацца. Таму што ў школу я пайшоў у Усьць-Каменагорску. Мае бацькі — тэатралы: ён — рэжысэр, яна — акторка, і мы ўвесе час блукалі па Ресеі, пакуль не прыехалі ў Казахстан. Там я стаў усвядамляць сябе. І нават ведаў пару казахскіх словаў. Май настаўнік быў міліцыянт, які ахоўваў гатэль у Алма-Аце, дзе мы гастралівалі. Бацькі матлайліся па ўсёй Азіі, але маці хацела адтуль вырывацца. Я быў на палове трэцій клясы (1978 год), калі тата абрарадаваў — мы паедзем в Беларуссию. Што такое Беларуссия, я ня ведаў. Нешта такое далёкае! У мяне быў асацыяты з Барусіяй. Мяне ўразіла, што тут людзі маюць сваю мову. Я не пачаў ѿ ёй, натуральна, на вуліцах Гомеля. Але ўбачыў у шапку часопіс "Вожык". Доўга, уражаны, ламаў галаву, што ж гэта азначае. Запыталаўся ў аднакляснікаў. Потым пачуў у радыёпастаноўцы: "На сцяне вісела "маланка" (газета такая школьнай). Так уваходзіў у канцэкт. Я быў освобождён ад беларускай мовы. І яшчэ адзін чалавек з усея класы быў вызвалены, таксама расеец. І так выйшла, што толькі мы ўдзух можам падтрымаць гутарку на беларускай мове. Астатнім аднакляснікам, гомельскім беларусам, гэта "ня нада, яны нармальная разгаварываюць".

"НН": А як ты, "вызвалены", патрапіў у цягнёты беларускасці?

З.Б.: Я заўжды ачуваў да гэтага пітэт. Мне, нават у дзесяць гадоў, было дзіўна назіраць за абарыгенаў, у якіх ёсьць свая мова, магчымасць стаць не Расеяй, а яны толькі гэтым не карыстаюцца, але яй адкарасквачаюцца, як толькі могуць!

"НН": А чаму табе здавалася слушным адкарасквачацца ад Расеі? Табе што, ўласная Радзіма недаспадабы?

АНТОНІЙ КРЮЧУК

З.Б.: Даўк гэта адна з галоўных расеіскіх мараў — жіті за граніцай! А людзі, якія могуць стаць "заграніцай", але пнуцца быць расеядамі, — ну гэта поўная ідыёты. Для расеіца. Можа, беларусу гэта і смачна — быць "як усе", вырывацца ў Маскву. Савецкая сэлекцыя нарадзіла такога чалавека.

Я ня выратаваў тапельку

"НН": А то ты не савецкі чалавек! Напэўна, і ў войску савецкім служыў. "Службу Савецкаму Саюзу"?

З.Б.: Так, два гады адцягнуў у страйбаце. Будаваў Сокальскі цалюлёзна-паляровы камбінат і Камітэт дзяржбяспекі ў Волагдзе. Ад лета 88-га да лета 90-га. Патрапіў у апошні "загроб". Пасыля мяне ўжо беларусы дома служылі.

"НН": Заўважана: жанчыны ўсё жыцьцё распавядоць пра роды, а мужчыны — пра войска. Гэта вайсковая ўспаміны змусілі цябе книгу называць "Чорны пісталет"?

З.Б.: І назва не мая, і ідэя кнігі не мая. Усё гэта ідэі Дубаўца. Я ўвогуле нічога не зьбіраўся пісаць! Ён змусіў мяне пісаць у 1993 г. А калі за 10 год сабралася пісаніна, ён пратапанаваў выдаць гэта ўсё пад адной вокладкай. Я кажу: "Ды ты што, гэта ўсё так несур'ёзна!" Я сабе пісьменніцтва так уяўляю: сядзіць нехта за столом набычыўшыся і піша пра герояў, там завязка, кульмінацыя, развязка. А Дубаўец кажа: "Ты нічога не разумееш. Выдаць кніжку — гэта пэўны этап прайсыці".

"НН": Гэта твоя рука з пісталетам на вокладцы?

З.Б.: Рука Глебуса, пісталет Сыса, здымак Алены Адамчык.

"НН": Ты здаешся чалавекам няўрэмылевым, які імкненца ўсё паспытаць. Беларусы вядуть больш умеркавана жыцьцё, спакойней, хатніе. У цябе буны тэмпрамонт?

З.Б.: Абсалютна спакойны, ляжывы ў мяне тэмпрамант. Я большую частку жыцьця баўлю на канапе. Гэта жыцьцёвый абставіны мяне часам падкідаюць. Было і вельмі хранована, і вельмі клясна. Шмат чаго ёсьць угледаць.

"НН": Чытачка Н. кажа, што твая проза па-расейску разухабістая...

З.Б.: Да ну ты што! Я мілы, культурны, рафінаваны інтэлігентны хлопчык. Я ня ўмёю біцца, ня ўмёю ўдарыць чалавека па твары. Ня ўмёю прыгожа дастаць нож і ўсміхнуща фіксай, хация фікс ў мяне ёсьць.

"НН": Аднак ты ж страліш па міліцыянах у Волагдзе? Гэта апісаны ў першым апавяданні кнігі і падобна на сапраўды перажытве...

З.Б.: З газавага пісталета! Я маю толькі адну сур'ёзную гісторыю на сумленны, яна таксама апісаная ў кнізе: я ратаваў і ня выратаваў тапельку. У вадзі мне здавалася, што яшчэ пару сэкунд — і я пайду зь ёй на дно. А на беразе — што мне не хапіла пары сэкунд, каб яе выцягнуць. У мяне не было досьведу ратавання, была халодная вада, ужо ляжаў сынег. Я адпусціці ўсе руку! Самыя страшны досьвед, калі адпускаеш чалавека...

Герб Расейскай імперыі

Зъміцер задумваеца, апусціўшы нос да куфля. Я пераводжу размову на легкадумнае:

— Тая ж чытачка Н. сцівярджае, што ты ўвесе у татуіроўках, страшна размаліваны.

З.Б.: Не, не страшна. Сама пагледзі.

Зъміцер, як дасьведчаны стрыптызэр, пачаў марудна распільваць і адсланіць кашуло з мужнага смуглага плача. Я ня вытрымала напругі ў выкрыжнуда: "Няўжо Сталін"!

З.Б.: Ну, зараз. Герб Расейскай імперыі.

"НН": Чаму такі выбар сюжэту?

З.Б.: Я быў расейскі чалавек і амаль гатовы дысыдэнт. А тады, у 1989 г., пра вяртанье імперскай сымболікі і размовы не вялося. СССР згніў, але яшчэ стаяў. Прэзідэнт "Пагоню" я ня ведаў і зрабіцца беларусам на сніў. У мяне мара была адна: пасля войска зачатіца за Ніжні Ноўгарод.

Каханье з Інтэрнэт

"НН": Кажуць, што ты ажаніўся. Мілосыніцы твае асобы ѹтворчыя — пакутуюць...

З.Б.: Дзевачкі, я ж 10 гадоў хадзіў, пакутуючы ад самоты...

"НН": А як вы пазнаёміліся з жонкай?

З.Б.: Я ня верыў, што можна пазнаёміцца праз Інтэрнэт. Мільёны, дзясяткі тысячай з аднаго боку і дзясяткі тысячай з другога марна шукаюць сваю палову ў сетках. Але бываюць шчаслівія збоі ў праграме. І вось такі збой адбыўся ў нашым з Танай выпадку. Я ляготна праглядаў сайты знаёмстваў — гэта ўвайшло ў нейкую зычку. А яна не збіралася нікуды даваць свае звесткі. Проста на ёй наеслі каляжанкі па працы: "Дай, дай, дай!" Першы, хто адгукнуўся, быў я.

Пераганяльник машинаў

"НН": Мне імпанае тваё працтва і сымелае прызнаныне, што ты быў самотны і шукаў пару... У нас

самотныя пра гэта не прызнаюцца, сядзяць і саромеюцца. А ты нават радыёмаршон наладзіў, і 3 тысячи жанчын патэлефанавалі..

З.Б.: Так, гэта было. Памятаеш, на радыё "Сталіца" была праграма "Знамёсты ў этры"? Я патэлефанаваў, прадставіўся пераганяльнікам аўто з Літвы ў Беларусь. Але гаварыў па-беларуску. І пасыпаліся як з рога званкі. А я тады здымай пакой ля ГУМу, і гаспадына, пэнсіянэрка, вэтэрнік і герой працы, пракляла мяне. Усе дзеўшчыкі Менску хацелі пазнаёміцца з пераганяльнікам машынаў. З гэтага нічога цікавага не атрымалася, але досьвед ўсё цыціц досьвед.

"НН": Дзяўчыні вабіла заможнасць пераганяльніка?

З.Б.: Ня думаю, што бальшыня наших жанчын такія тупыя, каб кідацца найперш на бабкі. Дый я скідаў, што вельмі небагаты. У мяне добры голас, я з гумарам усё гэта гаварыў, па-беларуску, што таксама плюс і інтыгуе, бо не пісьменнік і "бэнэфавец" кажа, які ў ложку будзе крычаць "Жыве Беларусь!", а пераганяльнік машины...

"НН": А ты ж сапраўды, можна сказаць, пераганяй машину — твой зялёнін, як зялёнка, запарожца.

З.Б.: Так, быў такі запарожца, і я па ім дагэтуль плачу і рыдаю. Гэта самая-супэрская машина... Не, стоп, ня буду, а то мая сёньняшняя пачуе і з крыўдам не завядзеца! Я на зэпары сваім ездзіці ў Ніжні Ноўгарод, і ў Москву, і ў Вільню. Ніколі ён мяне не падвёў, ні разу! Я на ім наездзіў тысяч сорак. Ясна, што зэпар машина храновая. Нязручная і непрэстыжная. Але па ступені надзеінасці гэты пылasmok шмат камуфору дасыць.

"НН": А чаму ты разьвітая зь ім?

З.Б.: Ай, дурная гісторыя. Не хачу расказваць. Гэта падобна да здрады.

"НН": Ці ты, стаўшыся жантым і паважным чалавекам, будзе ездзіці па Беларусі з Арлом?

З.Б.: Ясна! Што за пытаньне? Запрашайце — і мы прыёдзем.

"НН": А ўвогуле творчыя пляны якія? Бяз гэтага пытаньня, як разумееш, — нікуды.

З.Б.: Я чалавек, які жыве адным днём.

"НН": Чаму твае кнігі няма ў менскіх кнігарнях?

З.Б.: Не бяруць кнігі. Толькі з-за назвы аднаго апавядання — "Лукашэнка памёр". Хоць там не вядзеца ані пра Лукашэнку, ані пра ягона жыцьцё і смерць. А кніжку можна набыць у сядзібе БНФ. Заходзіце пад бел-чырвонабелы сцяг і купляйте. Альбо ў "НН" праз "Кнігі — поштай". 5 тыс. каштце.

Гутарыла Святлана Курс

Зъміцер Бартосік

ЧОРНЫ ПІСТАЛЕТ

Апавяданні з уласнага жыцьця

Нашы жанчыны не такія тупыя, каб кідацца найперш на бабкі...
Я з сваёй жонкай пазнаёміўся праз Інтэрнэт

Ганна Бутырчык

**Чаму багатая Амэрыка
і дзе прычыны
дэградацыі беларусаў?
Эсэ выкладчыцы
Беларускага
дзяржаўнага
унівэрсытэту Ганны
Бутырчык.**

“Беларусі наканавана было апніцца на скрыжаваныні шляхой з заходу на ўсход, з поўначы на поўдзень”, — часта менавіта так пачынаеца знаёмства з нашай краінай. Далей звычайна гавораць пра спусташальныя войны, каталіцтва і праваслаўе, усходнія красы і паўночна-захадні край. Мы блізка прымаем ідэю сваёй раскрыжаванасці на скрыжаваныні дарог і ўпадабалі ролю пакутнікаў. Але скрыжаванье дае й выдатную магчымасць гандлю з іншымі. Толькі на варта забывацца, што ў свету чатыры бакі. Сонца ўзыходзіць на ўсходзе, але не застаецца там цэлы дзень: уздымаецца ў зеніт (поўдзень), заходзіць на заходзе і спачывае ў калысцы поўначы. Так і съветагляд чалавека, што дні апісвае гтае кола. Спачатку зірнём на ўсход, потым з трымценнем паглядзім у бок нашай колішнія Вільні, паспачуваем не-багатому жыццю незалежнай Украіны, якая, аднак, не аддае перавагі далаю прарад грыўнай, па-добрачу пазайздросцікам палікам. Як і чэхі, яны ў ёўрапейскай супольнасці пачуваюцца найболыш вольна, бо съцвердзілі сябе як дзяржавы нацыянальныя. Чэская і польская мовы вывучаюцца ў ёўрапейскіх унівэрситетах, помнікі дойлідзтва ўключаюцца ў рэестар сусветных культурных скарабаў, чыніцца інтэлектуальны гандаль. Назіраныя за працэсамі, што адбываюцца ў іншых краінах, вывучэнне іх культурнай спадчыны дазваляюць глыбей разумець сябе і іншых, пераймаць станоўчы досьвед і ўнікаць памылак.

Каб зразуметь прычыны паступовай дэградацыі беларусаў, я звязнулася да краіны, якую многія называюць бездухойной, але якая дала съвету Ўолта Ўітмэна, Эдгара По, Джэка Лёндана, Ульяма Фолкнэра, у якой знаходзяцца найбуйнейшыя калекцыі сусветных скарабаў, у навучальных установах якой працуяць найлепшыя прафесійныя сусветнай інтэлігенцыі. Гэта краіна, дзе культура — гэта палітыка, стварэнне ўмоваў для творчай рэалізацыі асобы, у той час як Беларусь — краіна, дзе палітыка прэтэндуе на ролю культуры. Мой чарговы візит у ЗША прыліў на верасень. І праз два тыдні пасылаў трагедыі скроў водар дажджу праступаў гаркаў пах дыму. Здавалася, што жыццё на імкнівым Мангэтане запаволілася. Вуліцы пазіралі за сядрожжанымі тварамі паліцэйскіх. На скрыжаваныніх пра-паноўвалі таннія парасоны і нацыянальныя съцягі. Амэрыканскія съцягі былі амаль на кожнай машыні, штандарамі ў вокнах дамоў, на сталах у кавярнях, у руках мінакоў. Тоё, што ў Беларусі абразліва называюць нацыяналізмам, у Амэрыцы ёсьць прайавай патрыятычных пачуццяў грамадзян.

своіць і пераасэнаваць скарб, назыбраны папярэднімі пакаленнямі, туго състэмі агульна-чалавечых каштоўнасцяў, паводле якой чалавек вымярае сваё ўчынкі. Нацыянальная спадчына ў беларусаў бруцца з захавання памяці продкаў, звычаяў, традыцый, съветаў-уленынай, прынятых у асобна ўзятай сям'і. У Амэрыцы амаль німа гэтка-га руху па вэртыкали. Тут кожнае новае пакаленне ўсталёвае нормы адносінай у грамадстве, прыдатныя менавіта для яго. Нацыянальная мова і традыцыі захоўваюцца ў большасці эмігрантаў толькі ў першым-другім калене. Гэта цікае поль дасыледавання для лінгвістаў. Ужо ў першым калене адбываюцца калькаваныне граматычных формаў ангельскай мовы: “я буду браць аўтобус” (*take a bus*) замест “я пада-ду аўтобусам”, “я выбег з алоўка” (*I run out of pencils*) замест “у мяне скончыліся алоўкі”, “я супстроў нікога” (у ангельскай німа падвойнага адмаўлення); увядзенне ў тканіну сваёй мовы ангельскіх словаў: “І з таким

ным кавалкам мяса, капусткі і гурочкаў салёnenых... Ды ніводзін амэрыканец, акрамя шампіньонаў, іншых грыбоў ня ведае. А слова “тварог” увогуле не існуе ў ангельскай мове. Нехта з маіх аднакляснікаў падчас нашага першага візіту ў Штаты трапіла пажартаваў, што слова *bread* на нашую мову не перакладаецца, як і слова хлеб на іхную, бо абазначаюць абсалютна розныя паняткі. Дык чаму тады нашыя дзеци іхнімі гамбургерамі і чызбургерамі не даюць спакою бацькам?

У амэрыканцаў так званая *fast-food* (хутка прыгатаваная ежа) — частка нацыянальной культуры, што абумоўлена шпаркім бегам жыцця, калі кожная хвіліна на раҳунку. У нас значная колькасць насельніцтва ходзіць на працу, каб не сядзецца дома, таму ў абед можна не съпяшаючыся зъесці хатніх кватлетак, бінцоў, пагрэц кіпяцільнікам у шклянцы якога супчыку. А ўжо якіх прымакаў ні знойдзеш за столом съвяточным! І пры гэтым усе скардзяца, што жывуць небагата. Дапамагаюць лецішчы — феномэн, таксама недаступны амэрыканскай съядомасці.

У гэтых разважаньнях я дайша да скрыжаваньня 5-й авеню і 42-й вуліцы. У цэнтры Мангэтану цягка заблукіць: гарызанталі вуліц перакрыжоўваюцца з вэртыкалямі авеню, і кожная мае свой нумар. Заходжу ў Нацыянальную бібліятэку (*Public Library*), дзе сабраныя культурныя скарбы з усяго съвету. Амэрыканцы маюць дзіўную здольнасць захоўваць самыя нечаканыя рэчы. У адным з тamtойшых музеў бачыла вілікі стэнд з бутэлечнымі коркімі розных часоў — і гэта іх таксама цікавіць. Зрэшты, “цікавіць” — недакладнае слова. Лепш сказаць: і гэта яны зъбіраюць, бо далёка ня ўсё сабранае цікавіць амэрыканцу. Нават у адной з самых буйных карцінных галерэй, “Мэтраполітэн”, найчасцей пачуеш рапескую ці японскую гаворку.

“А ці не замовіць мне “Дзікае паліванье каралі Стаха”? — думала я, ідучы ў чытальнью залу. Лёгіка была простая: калі ў Амэрыцы ёсьць беларусы, у бібліятэцы павінен быць Караткевіч. Дзякуючы, што мусіла выканаць маю замову, крыху зъянтэжалася, пабачыўшы кірълічныя літары, а пасля папрасіла прабачэння — за тое, што кніга будзе толькі праз гадзіну, бо знаходзіцца ў іншым будынку.

“Па верасе, па гіблай дрыгве скача дзікае паліванье і будзе скакаць да тых часоў, пакуль існуе съвет. Яно — наша зямля, нелюбімая намі і страшная. Зылітусі з нас, Божа!” — менавіта гэтыя слова прыходзілі на памяць. Вось ён, ключ да нашай мэнтальнай съцягі — дзікае паліванье, якое ладзім мы самі супроць сябе. Хто ў съвеце больш, як мы, на любіці сваёй Бацькаўшчыны? Не расейцы з палякамі вінны, што ў кнігарнях амаль німа беларускіх кніжак, а ў межах дзяржаўнага ўнівэрситету даводзіцца змагацца за беларускую мову, якая нібыта пазбаўляе студэнта права вольнага выбару. Кузьма Чорны ў рамане “Пошуки будучыні” распавеў пра Вялікага злодзея, у якім каго і чаго толькі ні бачылі, і так рэдка — уласнае адлюстраванне, тое жахлівае, што хаваецца ў чалавеку. Можа, варта зазірнуць у гэтага люстэрка, каб жахнуцца ўласнай пачварнасці? Каб самім сабе сказаць: не, мы — не такія. І тады кожны з тэтайшых людзей, патрапіўшы ў Штаты, авалявока адшукавае час, каб пакланіцца помніку Купалы ці памаліцца ў царкве Эўфрасініі за род свой і Айчыну.

На скрыжаваньнях

ўзяла на сябе функцыі першых амэрыканскіх каліянаў, што разгарнулі шырокі наступ на цывілізацыю карэннага насельніцтва, якую неабходна было зьнішчыць, каб на яе руінах узвесці новую. Але для амэрыканцаў гэта была чужая зямля, якую належала зрабіць сваёй. У нас працэс акурат адваротны — адчужэнне сваёй зямлі.

Амэрыка фармавалася пераважна як мужчынская краіна. Доўгіе падарожжа морамі маглі выгрыміць толькі дужыя фізычныя людзі, якія на новай тэрыторыі пачыналі жыццё наноў. Мужчынскі пачатак выяўляўся і ў імкненіі заваёўваць, і ў арыенты на соціён. Беларусь — краіна з жаночым пачаткам. Яе лёс — бараніца. Тут істотную ролю адыгрываюць сяменынастасці. Многія мае знёмы амэрыканцы дзіўца, чаму ў нас захоўваюцца такая цесная сувязь паміж бацькамі і дзецьмі. Нагодай таму — не да канца зыншчаны мэханізм пераемнасці. Сям'я дапамагае за-

экспірансам (*experience* — досьвед) ты спадзяеся адшukaць работу?” Альбо, гаворачы ангельскай мовай паміж сабой, ня-носьбіты наўмысна выкарыстоўваюць інтанацыйную афарбоўку сваёй мовы. Гэту звязу адлюстраваў Стэнбак у рамане “На ўсход ад Эдэму”. Аўтар падае образ кітайца Лі, які нарадзіўся ў ЗША, куды ягоныя бацькі прыехалі ўшукаць заработка. Добра валодаючы ангельскай, ён, аднак, карыстаецца своеасаблівай кітайскай тарабаршчынай, якую выступае атрыбутам нацыянальной прыналежнасці героя. Лі тлумачыць, што, калі будзе гаварыць звычайнай ангельскай мовай, людзі перастануць яго разумець, бо чакаюць пачуць ад кітайца менавіта підкын (англо-кітайскую гібрыдную мову). Іншай практыкай пачатка працэсу выступае той факт, што ў сувязі з ростам насельніцтва (пераважна з Мэксікі) у пайднёвых штатах Амэрыкі звязаўваюцца так званы *Spanglish*. Дасылднікі адзначаюць пашырэнне культуры чыкана (амеры-

най, куды Бог прывёў “абраны народ” — пурытанаў. Таму біблейская тэма чырвонай ніткай праходзіць праз усю амэрыканскую літаратуру. А ў нас біблейскія образы вобразы праступаюць праз тканину народных вераваньняў.

Амэрыканская культура звязана з біблейскіх узорам. Так, знакаміты раман Г.Мэлвіла пачынаецца са словаў “Клічце мяне Ізмайл”, і гэтага было дастактова, каб перад сучаснікамі аўтара, якія добра ведалі тэкст Святога пісьма, пайставаў вобраз выгнанніка, асуджанага на вечныя вандраванні. У “Гронках гневу” Дж.Стэнбака падаеца образ праведніка Джыма Кейсі (першы літары імя ў англійскім варыянце павінны выклікаць асцыяцыі з Ісусам Хрыстом — Jim Casy — Jesus Christ), што насе ў съвету філязофію — жыць у грамадзе і любіць усіх людзей.

У беларускай культуре найчасцей адлюструваўся рух па вэртыкали: груша як уласненне сядзібы ў Караткевіча ці Быкава, таполя як сымбал бацькаўшчыны ў Кузьмы Чорнага, знакамітая дуба Якуба Коласа. У амэрыканской культуры адлюстраваны рух па гарызанталі, што выявілася ў пераважна жывёльнай сымбіліцы. На пачатку амэрыканскай літаратуры з расліннасці знаходзім толькі лісьце травы ў Ў.Уітмэна і гронкі гневу ў Дж.Стэнбака, затое жывёльная сымболіка прадстаўленая шырокай: белы кіт у Г.Мэлвіла, чарапаха і мышы Дж.Стэнбака, мяձвідэў У.Фолкнэра, ваўкі Дж.Лёндана. Зъвернem увагу — калі ў беларуса пытаюць пра мінулае, кажуць: “А дзе (адкуль) твае карані?”, альбо “Чыя ты будзеш?”, у амэрыканцаў — найчасцей пра *background* (вытокі, паходжанне, ве-рэбраніе), не магло быць іншага.

...Водар кавы, што вітальна бруіцца з расчыненых дзівярэй кавярняй і офісаў, ўсё часцей перапыняюць мае думкі. Раніца на Мангэтане пачынаецца з водар кавы. Памятаю, неяк у Менску прайшла ўранку па праспэкце Скарны ад Маскоўскай да Кастрычніцкай і не знайшла ніводнай адчыненай каварні. Мусіць, у нас не прынята піць каву да дванаццатай. Затое пасецыі любім добра, са смакам: бульбы са скваркай (і халестэрину не мінічыць досьвед),

Сыстэмныя дасьледаваньні небясьпечныя для ўлады

Незапатрабавана съць, што сталася вынікам зынкнення дзяржаўных абаронных замоваў, прадстаўнікі дакладных навукаў адчуваюць моцна. Гутарка з фізыкам Ігарам Міклашэвічам пра стан беларускай навуки.

"НН": У якім стане цяпер беларуская фізыка?

Ігар Міклашэвіч: Ёсьць вельмі прости крытэр для вызначэння: калі навукоўцаў згадваюць у съвеце — яны існуюць, калі не — значыць, не. Беларускую фізыку ў съвеце ня згадваюць і на нашыя навуковыя працы не спасылаюцца. І нікія мэдалі тут не дадамогуць.

"НН": А беларускіх фізікаў ведалі?

І.М.: Так, імя Хведара Фёдараўса добра вядомае знаўцам. Караві вядомага фізыка Ліява Арцымовіча таксама тут, у Беларусі, хоць сам ён ніколі, здаецца, ня згадаў пра паходжанье... Можна згадаць яшчэ сяг-таго.

"НН": А чаму "зынкла" навука?

І.М.: Маладыя зъядждаюць, людзі сталага веку пастарэлі і ўжо няздатныя разъвіваць новыя кірункі. Яны могуць разъвіваць толькі тое, чым ужо спэциялізуюцца. Дадайце да гэтага праблемы з атрыманьнем навуковай інфармацыі. У бібліятэках (нават Нацыянальнай і Акадэмічнай) зъменышлася колькасць падпісных выданьняў — добра, калі засталося 10%. Не паступалі або трапляюць зь вялікімі перапынкамі часопісы "Physic review", "Physica", "Physica status solidi"...

"НН": А Інтэрнэт?

У апошні год ХХ ст. навукоўцы цалкам расшыфравалі чалавечую ДНК — раскрылі пасълядоўнасъць нуклеатыдаў усіх храмасом. Выявілася, што ў чалавека каля 40 тыс. генаў, прычым у розных людзей адрозніваецца ня больш за 0,1% нуклеатыдной пасълядоўнасъці, а 99,9% геному адноўкавыя ва ўсіх расаў і народаў. Геном чалавека і шымпанзэ супадае на 99% чалавека і мышы — на 90% і нават у людзей і бактэрый 600 гену адноўкавыя!

Так што недалёка мы адарваліся ад малпаў і грызуноў, хоць менавіта нам, а не ім выпаў гонар зазірнуць у свой геном. Але што ж мы з таго маем?

Генетыка з апісальнай усё больш робіцца функцыянальнай. Высьвітляюцца механізмы мно-гіх хваробаў. Справа ў тым, што геном — біялігічна спадчына, зашыфрованая з дапамогай нуклеіновых кіслотаў, — можа зъмяніцца, і гэта завецаца мутаціямі. Калі мутацыі адбываюцца ў полавых клетках або клетках зародку, узынікаюць спадчынныя немачы або выродзіцвы. Калі ж мутацыі з адмоўным эфектам здарыліся ў клетках дарослага арганізму, зъяўляюцца анкалягічныя, аўтамунныя, абменна-эндакрынныя ды іншыя хваробы.

Узровень мутацыяў наўпрост залежыць ад асяродзьдзя. За

Ігар Міклашэвіч — кандыдат фізыка-матэматычных навук, дацент Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэту. Паводле адукцыі — фізык-тэарэтык, цяпер займаецца праблемамі мэханікі.

І.М.: Нашыя бібліятэкі падпісаліся на электронную рассылку навуковых часопісаў — гэта таныней, чым друкаваныя варыянты. Але ўлічыце хуткасць працы нашага Інтэрнэту, абменаваны час працы... У навукоў-

цаў няма магчымасці хадзіць па інфармацыю 4—5 дзён запар. Здавалася б, дробязь, але яна мае вялізнае значэнне.

"НН": Ці дапаможа навуцы "узынніца" рэарганізацыя Акадэміі навук?

І.М.: Я ня ведаю канцэпцыі гэтай рэформы. Магчыма, яна не дзе ёсьць, але не выходзіць на паверхню: нікіх сур'ёзных матэрыялаў не друкавалі. А дзеянасъць, пра якую нікто ня ведае, не ёсьць дзеянасъцю.

Ва ўсіх зъменах, якія працягуюць разнастайнай дзяржаўнай структуры, няма сыстэмнасъці. Бо сыстэмныя дасьледаваньні сёняня непатрэбныя. І небясьпечныя для ўлады: яны паказаюць ейныя слабыя месцы — тое, чаго яна не павінна была ніколі рабіць, але рабіць.

"НН": Навошта рабіць?

І.М.: Рэпресіўная ўлада зацікаўленая ў зынкненіі інтэлектуальнаага ўзроўню насеяньніцтва — так лячэй кіраваць. Гэта палітыка ўжо не асобных людзей, што ва ўладзе, а самой систэмы, якая імкненца захавацца. Мы настолікі "закансэрваваны", што нас абмінаюць усе сусветныя навалы, катализмы. У фантастыцы гэта б назвалі "згорнутай цывілізацыяй" — цывілізацыяй, якой нічога ня трэба, якая нічым не цікавіцца.

"НН": Чаго чакаюць беларускія навукоўцы ад зъезду, прызначанага на лістапад, дата якога пэрыядычна пераносіцца?

І.М.: Робіцца гэта ўсё дзеля палітычных мэтаў. Па-мойму, галоўная мэта зъезду — падтрымка курсу Лукашэнкі. Той курс тычыцца мо 5% навукі: сацыялагії, паліталёгіі... А фізыкі, біялагії, хіміі й г.д. палітычны курс Лукашэнкі ніяк ня тычицца. Навука ставіцца да ягонае асобы індывідэнтна.

Іншая рэч, што систэма не адчувае патрэбы ў навуцы. Таму і зъяўляюцца праблемы і ў фізыкі, і ў хіміі... Савецкая навуковая систэма, пры ўсёй ейнай заганнасъці, праводзіла сэлекцыю і выяўляла таленавітых: пасады прафэсара, дацэнта лічыліся высокааплатнымі. Ця-

пер яны атрымліваюць капейкі. Таленавітыя людзі проста ня хочуць працаўаць за нішто.

Пакуль адчуваюць непатрэбнасъці будзе панаваць у систэмі, навука будзе занепадаць. І нават павелічэнне колькасці ВНУ нічога ня зменіць. Во там не рыхтуюць высакаякасных спэцыялістаў, а проста на 5 гадоў падаўжаюць школу.

Замежжа таксама ня будзе ўкладаць гроши ў дасьледаваньні, накіраваныя на развязвіцца ў нас тэхнамёгія. Краіны, якія генеруюць ідэі, могуць укладаць гроши і тэхналёгіі туды, дзе здабываюцца сырарына, але не туды, дзе нешта працуеца (як у Беларусі). Гэта адчуваеся ня толькі мы. Нямецкія навукоўцы таксама скардзіліся на сваю "другасъць" у пароўнанні з амэрыканскімі тэхналёгіямі. Толькі гадоў пяць таму яны зразумелі, што няма сэнсу капіяваць амэрыканскія тэхналёгіі — трэба ствараць сваё і потым абменьваць новае на новае. А не паўтараць тое, што ўжо зрабіла Амэрыка.

"НН": Але Японія жыве без фундамэнтальнай навуки.

І.М.: Так, у Японіі няма навуки, там ёсьць толькі высокія тэхнолёгіі. Калі расейскі, амэрыканскі навуковец абронтуе гіпотэзу, ён ня стане яе далей распрацоўваць — яму гэта ўжо не цікава. Але набягнуць пайтры сотні японцаў, абсмокчуць гэту ідэю з усіх бакоў і распрацоўваць падзеяў тэхнолёгіі.

"НН": У якой сферы магчымы быў бы "беларускі навукоўцы працы"?

І.М.: Магчыма, у мэдыцыне. Хоць навуку рухаюць наперад асобы, адзінкі, таму геніі могуць зъяўліцца ў нечаканай сферы. Навуковыя калектывы толькі дапамагаюць апрацоўваць ідэі аздінак.

Гутарыў Адам Воршыч

ГЕНЭТЫКА Паляпшэнне чалавека

апошнія 120 гадоў сынтэзавана 60 тыс. новых хімічных рэчываў, узынікала штучная радыацыя. Гэта павялічвае колькасць мутаціяў і абцяжарае чалавецтва так званымі экагенетычнымі хваробамі.

Сёняня пашыраецца меркаваныне, што жыццё чалавека прадызвінанае, што ў храмасомах наперад запраграмаваныя характар, тэмпэрамант, скільнасці, хваробы і г.д. Аднак такі фаталізм не заўсёды апраўданы, бо шмат залежыць і ад асяродзьдзя, і ад чалавека. Характарыстыка фактараў, якія ўпłyваюць на здароўе ў разьвітых краінах, паказвае, што 8—14% іх прыпадае на ўзровень мэдычнай дапамогі, 48—50% абумоўленыя побытам і ладам жыцця, 20—22% — навакольным асу родзьдзем, а генетычны фактары абумоўліваюць здароўе на 18—20%.

Як бачым, толькі пятая частка — спадчына, што склалася цягам эвалюцыі і якую зъмяніць немагчыма. Але ж можна паўплываць на новыя мутацыі, што ўзынікаюць цягам нашага жыцця і стымулююцца паленем, альгаголем, побытавай хіміяй, кепскай экалёгіяй.

Мроіць аб умяшальніцтве вучоных у геном ды іншых праежктах "паляпшэння чалавека" пакуль яшча рана: ведь ад дзеяньні гену пакуль мізэрныя

і для практикі можа зъявіцца нямала перашкодаў. Напрыклад, шматфункциянальнасъць гену (адказыніца яго адразу за не-калькі пракцэсам), спонтанная блікароўка ці запуск гену ў залежнасъці ад часу ці розных аbstавінаў, наяўнасъць нехрамасомных і нават немалекулярных механізмаў перадача спадчыннасъці і г.д. Дыў шырокое ўмешальніца ў спадчыннасъць чалавека можа мець непрадкальная грамадзкія, маральныя і біялігічныя наступствы. Такія, якія развалі біполавай сям'і, зъянкненне грані між нормай і паталёгіяй, разбурэнне эстэтычных і духоўных каштоўнасъці, "правалы" ў эвалюцыі асобных індывідаў і цэлых грамадзтваў. Але пакуль "геномная тэхнолёгія" настолікі дараўгія, што іх шырокое прымененне не праблематычнае. Разам з тым, найбольш моднай і пры之作най прафэсіяй XXI ст. будзе не інфармацыйная, а менавіта біялігічнай тэхнолёгіі, разбурэнне якіх звязана з высокай верагоднасъцю спадчыннай паталёгіі.

Па-чачьвертае, экстракарпаральная апладненне — зачацьце плоду ў працівцы з дапамогай мужчынскага семі партнера ці донара, з наступным уядзеннем ва ўлоньне маці. У Беларусі ўжо ёсьць некалькі дзесяцік дзяцей, народжаных такім чынам. Па-пятае, дыягностыка спрэчнага бацькоўства, якая выкарыстоўваецца ў судова-мэдычнай практицы. Сучасны аналіз ДНК дзіцяці і бацькі (або маці) дазваляе амаль са стопрацэнтнай гарантый высыветліць біялігічнае бацькоўства.

Сярод найноўшых практичных дасягненняў генетыкі — і стварэнне новых тылаў лекаў ды вакцынаў на грунце геномнай інфармацыі. Біямэдычныя тэхнолёгіі спаряджаюць новыя маральныя і прававыя канфлікты, якія цяжка развязаць у рэчышчы біблійных ці хрысьціянскіх прынцыпаў. Новыя тэхнолёгіі патрабуюць новай маралі і новых законаў. Яны, пэўна, зъявіцца ў ХХІ ст. — у эпоху "генетычнай рэвалюцыі", новых тэхнолёгій і невядомых дасиль спакусаў.

Васіль Аўраменка, Магілёў

Сыцеражыщеся танных аўтамабіляў!

Вялікія паводкі, якія абрынуліся сёлета на Нямеччыну, Чэхію, могуць істотна звышці цэны на рынку патрыманых легкаўых аўтамабіляў.

Стыхія зачапіла склады шэрагу аўтамабільных вытворцаў і дыstryб'ютараў, у прыватнасці, чэскай "Шкода". Была затопленая вялікая колькасць машын. І хоць прадстаўнікі канцэрну запеўняюць, што пашкоджаныя аўтамабілі прадавацца як будучы, незалежныя імпартёры могуць не ўтрымашаць ад спакусы заробіць на пацярпелых аўто. Аўтапераганяльнікі дагэтуль памятаюць, як пасля паводкі 1997 г. на рынку ўжываных аўтамабіляў з'явілася шмат нечувана танных машын і некаторыя фірмы (напрыклад, "Фіят") вымушчаныя былі ўводзіць скідкі, каб падтрымаць цікавасць да сваёй новай прадукцыі.

Ня дзіва, што пацярпелыя ад паводкі аўто таныеюць: вада, глей і бруд моцна шкодзяць кузаву і перш за ўсё рухавіку. Затопленыя аўтамабілі траба адразу адпраўляць на звалку. Але на

іх знаходзяцца як прадаўцы, так і пакупнікі, якія часта ня ведаюць пра дэфекты аўтамабіляў: прасачыць іхнае пахожданье пры імпарце з-за мяжы бывае складана.

Параадаксальна, але імпарту такіх машын можа спрыяць і наяўна ў многіх краінах систэма мытных пошлінаў, закліканая зъменышчыць пошліны ў рынак патрыманых аўтамабіляў. На вюткі (хоць і затопленыя) машыны абкладаюцца мінімальнымі пошлінамі, што ў сукупнасці з нізкай пачатковай цэнтрой робіць іх дужа прывабнымі для недасвядчаных пакупнікоў.

У Беларусі за машынай, якой менш за 3 ці больш за 10 гадоў, цяпер траба плаціць з разыліку 0,55 ёура за 1 куб.см аўтамабілю (на 0,05 ёура болей, чым раней). На астатнія іншамаркі мытныя пошліны складаюць 0,35 ёура за 1 куб.см.

Вераб'і могуць апынуцца на мяжы вымірання. У

Захоўній Эўропе іх колькасць зъмяншаецца на вачох. Цягам апошніх 20 гадоў у ваколіцах Гамбургу гэтых птушак паменела напалову, у Вялікабрытаніі вымерла 10%.

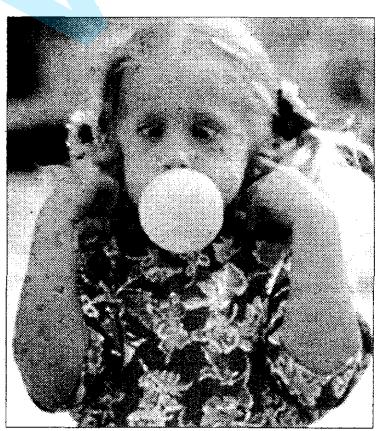
Што прыводзіць да вымірання? Гэта небяспечная тэндэнцыя ці звычайнія пэрыядычныя ваганні? Брытанскія арнітолагі назіралі за чатырма не-вялікімі папуляцыямі вераб'ёў на поўдні Англіі. Адна з іх за 30 гадоў зъменышлася на 80%: ад 150 да 35 здольных да размнажэння параў. Гэтую папуляцыю навукоўцы вырашылі падкормліваць узімку (ад ліста-

пада да сакавіка). І за 11 гадоў колькасць птушак, якім удалося перазімаваць, вырасла на 100%. "Недахоп харчаванія ўзімку — галоўная прычына вымірання вераб'ёў", — рабяць выснову брытанскія арнітолагі. Упльываюць і некаторыя зъмены ў сельскай гаспадарцы: перанос тэрмінаў высывання збожжавых з вясны на восень, пабудова збожжасховішчаў, недаступных для птушак.

Паводле съведчання выканаўчага дырэктара Грамадзкага аўтаданнія "Ахова птушак Беларусі" Аляксандра Вінчэўскага, у нашай краіне разька зъмяншаецца толькі папуляцыя вадаплаўных птушак (напрыклад, шэрай качкі) — асабліва на Палесьсе, на занядбаных тэрыто-

Фтор мацуе зубы, псуе нэрвы

Бэльгійскія ўлады маюць намер забараніць продаж жуек, ляндрывнак і пігулаў, якія ўтрымліваюць злучэныні фтору. Надмернае ўжыванне препаратаў з гэтым элемэнтам можа выклікаць расстройствы нэрвовай сістэмы, а таксама спрыяць развіццю астэрапарозу, аслабленню костак.

Вадарод замест нафты

Запасаў новага паліва зямлянам хопіць на мільярд гадоў

Пры дапамозе лазераў можна прымусіць цяжкі вадарод уступіць у рэакцыю тэрмаядзернага сінтэзу, падобную да той, што адбываецца ў цэнтры Сонца, і вырабляць энергію ў прамысловых маштабах, даводзяць японскія і брытанскія навукоўцы на старонках часопісу "Nature".

Ядравую энергію можна вызываць двумя спосабамі: расщапляючы ядры цяжкіх элемэнтаў (такіх, як уран ці плутоній) або злучаючы ядры лёгкіх элемэнтаў (вадароду ці яго цяжэйшых ізотопаў — дэйтэрую і тритію).

Пакуль людзям прасціц расщапляць цяжкія атамы, а з сінтэзам лёгкіх элемэнтаў цяжэй. Дагэтуль удалося стварыць толькі вадародную бомбу — найстрашнейшую зброю масавага зынічніння. Электрастанцыяў яшчэ няма, хоць спробы пабудаваць тэрмаядравы рэактар трываюць больш як паўстагодзінь. Намаганыні фізыкаў у гэтым кірунку часта параўноўваюць з пошукамі чашы Граала. Поспех азначаў бы для нашай цывілізацыі доступ да бяспечнай і практычнай невычарпалай крыніцы энергіі.

Антыпатыя ядраў

"Да працы над праблемай тэрмаядравага сінтэзу нас заахвочвае ўсьведамленыне, што энергія, якую можна атрымаць з напарстка вадкага паліва (на прыклад, цяжкага вадароду ці дэйтэрую), эквівалентная той, якую даюць 20 тонай вугалю", — тлумачыць у "Scientific American" Джэральд Джонас, кіраўнік лябараторыі "Sandia National Laboratories". Колькасць дэйтэрую ў Сусветным акіяне ацэньваецца ў 40 більёнаў тон, якіх пры сучасным узроўні спажывання чалавецтву хапіла б на мільярд год. Гэта энергія была ў экалагічна чыстай, бо працуктам рэакцыі зьяўляецца чысты гелій, а не радыактыўны адкіды. Навукоўцы бачаць небяспечную толькі ў хуткіх інётронах, якія ўзвіняюць у часе рэакцыі і могуць "апраменіваць" съцены

рэактару.

Дамагчыся тэрмаядравага сінтэзу (злучаныя атамныя ядраў) вельмі складана: дадатна зараджаныя ядры адштурхоўваюцца адно ад аднаго — і тым мантей, чым меншая між імі адлегласць. Каб распачалася рэакцыя, іх трэба сутыкнуць паміж сабой. Як гэта зрабіць?

У цэнтры Сонца вадародная плязма разагрэта да тэмпаратуры ў некалькі дзесяткаў мільёнаў градусаў. У такім "пекле" атамныя ядры разбуроўваюцца вельмі хутка. Плязма знаходзіцца пад велізарнымі ціскам, так што атамныя ядры таўкуцца ў малым аўтамату і часта "падаюць"

некалікаў і выклікаць кантралявания мікравыbuchi!

У вадароднай бомбе запалны механізм пабудаваны на зьяве ядравай бамбардзіроўкі. Вадародны зарад у ёй аточаны шчыльным пенай з плястыку. "Звычайная" атамная бомба дзеянічае як запал. Інэнсіўнае рэнгенеўскае выпрамяняненне, якое спадарожнічае яе выбуху, дасягае слою плястыку, разагравае яго і ператварае ў плязму, якая імкліва пашыраецца. Яна з велізарнай хуткасцю ўмкніцца вонкі, і адначасова прылеглыя імпульсы, скіраваны ўсяродзіну, сціскае вадарод, выклікаючы ягоны выбух.

3 лазэрам

Ужо ў 70-я гады была выказана думка, што тэрмаядравы сінтэз можна выклікаць і без удзелу атамнай бомбы. Хапіла б аднаго

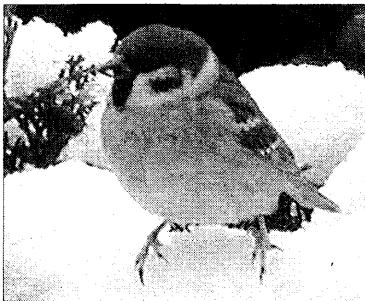
выпрамянянення, на прыклад лазэрнага, настолькі моцнага, каб імкліва разагрэць слой вакол вадароднага паліва. Ад ідэі адмовіліся, бо лазэры тады былі занадта слабыя, каб дастатковы моцна сціснуць газ. Вярнуліся да яе ў другой палове 90-х, калі ўдалося сканструюваць лазэры матутнасцю ў 10¹⁵ ват.

Першыя эксперыменты былі ўдалыя. Лазэрам награваліся маленькія шарыкі з полістырэну, напоўненныя дайтэрам. Плястык ператвараўся ў плязму і выбухаў, а шчыльнасць зъмесціва шарыка ўзрастала ў тысічы разоў (літар вады з такай шчыльнасцю важы ў бытону!). Ціск у самай сярэдзіне дасягаў більёна атмасфераў. У такіх умовах паміж ядрамі дайтэрам распачыналася рэакцыя сінтэзу. Уся эксперыментальная установка, у якой "запальваўся" цяжкі вадарод, была танай і зъмяшчалася на пісъмовым стале. Гэта велізарны прагрэс у парыўнанні з ранейшымі прыстасаваннямі памерамі з добрым будынкам і коштам у сотні мільёнаў даляраў. Аднак кошт току, спажыванага лазэрам, усё яшчэ ў шмат разоў перавышаў магчымыя запасы энергіі, якія дае сінтэз. Каб баланс стаўся станоўным, дайтэрыевыя шарыкі трэба разагрэць да 100 млн. градусаў.

Што ж рабіць? Пачакаць, пакуль сканструююць яшчэ больш матутныя лазэры, або... знайсці спосаб падагрэць сціснуты вадарод? Менавіта гэтым шляхам пайшла брытанска-японская група фізыкаў з університету ў Осацы.

У ролі грэлкі фізыкі скарыстаўся дадатковы лазэр матутнасцю ў пэтават, які ўключаета ў момант найбольшага сцісання. Выпрамяняненне трапляе ў самую сярэдзіну шарыка праз маленьку варонку з золата. Такі імпульс цалкам можа запусціць тэрмаядравую рэакцыю ў цэнтры шарыка.

"Гэта набліжае нас да танных прамысловых установак, у якіх рэакцыя сінтэзу будзе запускацца лазэрам", — пішуць фізыкі. Матутнасці сёньняшніх лазэраў для гэтага стае.

рыях былых рыбагасаў. Прычына — нястача харчавання ў недавніх вадаёмах.

Разам з тым, ёсць і відавое павелічэнне: у сувязі з глябальнымі паяцленнемі клімату на поўдні краіны зъявіліся сірыскі дзяцел, жоўтая чапляды іншыя, раней не заўважаныя ў Беларусі птушкі.

Міні-бомбачкі

Але прэрэпектыўна запуцяльня тэрмаядравай энергіі можа выявіцца не такай і далёкай. Шанцы наблізіцца яе дае група брытанскіх і японскіх вучоных, якія працавалі на цалкам новы способ дасягнення сінтэзу.

Навукоўцы вырашылі скарыстаць для атрымання энергіі той самы механізм, які выклікае яе імкліва вызваленне ў вадароднай бомбе. Так, ніводная электрастанцыя ня вытрымае выбуху, які ў свой час зъяншчыў атол Бікіні, але ж можна зъменышыць бомбу да памеру

Фтор мацуе зубы, псуе нэрвы

Пастаўніца падрыхтавалі Сяргей Санко, Аркалдз Шанскі. Пры падрыхтоўцы матэрыялы "Gazeta Wyborcza", "Nature", "New Scientist", "Scientific American"

ЖЫВЫ ГОЛАС НЕЗАЛЕЖНАЙ Беларусі

З 1 кастрычніка "Белпошта" зноў падвышае на 38% тарыф на дастаўку недатаваных зь бюджэту, г.з.н. не-залежных, выданыяй. Гэта азначае, што цана газеты пры продажы ў рэзыніцу, праз шапкі "Белсаюздруку" зноў вырасце. Хоць ужо цяпер распаўся ю нам абыходзіцца даражэй за выраб газеты. Падпісака газета абыходзіцца таньней. Падпісака на месец каштуюе 1618 рублёў на ўсіх аддзяленнях пошты і ў шапках "Белсаюздруку". Індэкс 63125. Мен-

чукі могуць падпісацца і на пэўны шапкі "Белсаюздруку", каб забіраць выданыне ўжо ў чацьвер.

"НАША НІВА" — гэта легенда беларускага друку. "НАША НІВА" — гэта 16 старонак інфармацыі і камэнтароў пра падзеі ў Беларусі і сувенеце штотыдня, гэта паўнакроўная беларуская культура, гэта жывы глас незалежнага беларускага грамадства. Аўтары і чытачы "НАШАЙ НІВЫ" разам ствараюць краіну.

"НАША НІВА" друкуе сотні карэспандэнций зь Беларусі і з-за мяжы. У газэце вы знойдзеце хроніку і аналіз апошніх падзеяў у Беларусі і сувенеце, журналісткі рассыльдаваны, агляды культурнага жыцця, літаратуразнаўчыя і культуразнаўчыя артыкулы, вершы, апавяданні ды эсэ прызнаных беларускіх майстроў слова, пераклады іншамоўных аўтараў. Гэта сапраўдная трывана для чытачоў — усіх сумленных і руплівых беларусаў съвету.

ДЫК ПАДПІСВАЙСЯ!

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЫ

Зычу маленькай Рагнедзе Яршанцы съветлай, шчасливай долі. Бабуля Рагнеда Ганнічка! Віншую з 15-годзьдзем! Зычу шчасця, ханьяня і посьлехаў ва ўсіх спрахах! Ліда Віншую ўсіх беларусаў, а ў прыватнасці сл.Лютынскага, з угодкамі Аршанскае бітвы. Усевалад Сыцебурака Дзякую асабісту Ягору Рыбакову і супрацоўнікам каналу "Культура" за добрыя передачы. Раіса Пробашчаршанскага касцёлу Свя.Язэпа-Ксандра Яраславу Хыбу, якога часова пераводзяць у Польшчу, жадаю мёну на новых месцы і хуткага вяртання ў Беларусь. Мы будзем Вас чакаць, скёнжу Яраславу! Беларускія патрыёты з Воршы і Віцебску.

ІДЗІ

Змаганье за незалежнасць Беларусі пачыналася і працягваецца ў Курпатах! Ангеліна Масюта Мой супраціў расейскай акупациі: куплю прадукты і прамтавары, выраблены ў Беларусі, ці ў Польшчы, ці ў Чэхіі. Толькі не расейскі! Ангеліна Масюта Літаратурныя чытаныя плянуюцца пра вясеньню 8 верасня а 12-й на пл. Якуба Коласа як помніка. Пададзена заяўка. Вольга Канановіч Сабакам можаш ты на быць, гражданам жа быць авбавязан. Раіса Пакуль жыве трасянка — жыве Беларусь. Раіса Хочаш, каб твой народ паважалі — сам паважай яго. З каго съмечеся? Зь сябе съмечеся. Раіса Свядомасць і прыхильнасць трэバ прывіваць павагай і любоўю да бляжніага, а не насыміца. Раіса Нельга аддавацца сілу злу і пры гэтым пажынанць дабро. Раіса Сконцыць інтэграцыю даволі праста — трэба зачыніць АП "Інтэграп". Супраццаўніцы антысаветыкі

КАНТАКТЫ

Рэзюшанаму заўзятару. Выглядае, што месца кіраўніка беларускага спорту пакуль занятае. А вядумым спартовай рубркі ў "НН" хаеў бы бачыць чалавека, больш дасведчанага ў гэты справе, чым я. Стрыкевіч Пакуль не студэнт вельмі ж хоча на дуніцу кампьютар альбо мабілу (ці гроши на іх набыцьцё). Грапановы дасылаецца на адрес: а/c 92, 247760, Мазыр-7

КУПОН БЯСПЛАТНЯЙ ПРЫВАТНЯЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукую Вашу абвестку (на больш за 15 словаў) бесплатна. 220050, Менск, а/c 537

Тэкст _____

Імя і прозывішча
Адрес, тэлефон

Наша Ніва [33] 6 верасня 2002

© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2011

ВІЛЕНСКІ ПЭДАГАГІЧНЫ
УНІВЭРСІТЭТ

абвяшчае набор абитурыенту на 1 курс
факультэту славістыкі па спецыяльнасці

беларуская філалёгія з магімасцю атрыманыя
дачатковай спецыяльнасці: журналистика,
культуралеўпія, маркетынг антыкварнай справы,
геалепіка.

Завоначе навучаныне платнае.

Прыём дакументаў — да 15 верасня 2002 г.

1. Атстас альбо дыплём вышэйшай школы (копія).

2. З фатакароткі (3x4).

3. Выліска з прадаўнай кнігкі (калі ёсьць).

4. Заява на імя рэктара.

Дакументы можна выслучаць на адрас:
Baltarusi filologijos katedra (катэдра беларускай
філалёгіі) Vilniaus pedagoginis universitas
Studentų g.39—527
2004 Vilnius

Lietuva
Падрабязная інформація: т./факс: (10370) 75-03-60
(катэдра), маб. тэл.: (10370) 980-67-10, e-mail:
befil@vpu.lt

Сабачыя гісторыі

Адзін сабака зь Менску напісаў у вёску ліст: "Мілы дзядудзія, забяры ты мяне адгэтуль. Няма ўжо ў мяне моць туц жыць..." А Граждан напісаў дысэртацыю "Польза мухи в развітii сельскога хозяйства".

Адзін сабака вёз з поля мех бульбы. Яго дагнаў на "Запарожцы" Граждан, спыніўся, дастаў газэту і зачытаў: "Ураджайнасць у гэтам гаду павінна быць 350 цэнтлерай. А іншай прыдзецца прадаваць танкі. Асабліва будзіце бдзіцельнымі ва ўрэмя ўборкі карніялло-дау..."

Адзін сабака араў гарод. За плотам стаяў Граждан і, калупаючы ў носе, камандаваў: "Бяры глыбей! Плуг трымай! Каня паганай дубцом! Жонцы скажы, каб рыхтавала тайную вячэрку!"

Адзін сабака лавіў рыбу. Граждан сядзеў побач і лічыў, колыкі сарвалася.

Аднаму сабаку далі на "Даждынках" ганаравую грамату. Граждан плакаў і кричыў на дзяцей: "Вучыцца ездзіць на камбайн, а то пойдзеце на завод гайкі круціць!"

Адзін сабака верыў у Бога. Граждан верыў у сусьветную рэвалюцыю і рыхтаваўся да нямецкага палону.

Адзін сабака ў Дзень беларускай вайковай славы запаліў у храме съвечку. Граждан падпаліў калясаны стог і, выклікаўшы хуткую дапамогу, сказаў: "Я ж гаварыў, што ад іскры ўвазгарыца плаама..."

В.ІІ.

НАША НІВА

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдакторы "Нашай Ніви":
С.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі
(1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі
галоўны рэдактар
выпускны рэдактар

карэктар
карэктарка
нам. галоўнага рэдактара
мастацкі рэдактар

выдавец і заснавальнік
Фонд выдання газеты
"Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАУ:
220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 288-12-32, (0296) 13-32-32.
E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на "Нашу Ніву" абавязковая. 8 палос
фарматам A2. Друкарня РУП "Выдавецтва "Беларускі Дом
друку". Менск, пр. Скрыні, 79. Радзімы не яшэ адказ-
ніць за замест рабочымі абавесткамі. Кошт свядомы. Пас-
ведчаныя аб регистрацыі прайдзічнага выдання № 581 ад
4 ліпеня 2002 г., выдадзеная Міністэрствам інфармацыі Рэ-
спублікі Беларусь. Юрдычны адрес: г.Менск, вул. Калектар-
ная, 20а, п. 2а.

Наклад 3656.
Нумар падпісаны ў друк 4.09.2002.
Замова № 5615

Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а